

หนังสือเรียน รายวิชาบังคับ

รายวิชา พัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (สค21003)

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ
เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 22/2555

หนังสือเรียนสาระการพัฒนาสังคม
รายวิชาการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม
(สค21003)

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

ห้ามจำหน่าย

หนังสือเรียนเล่มนี้จัดพิมพ์ด้วยเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน

ลิขสิทธิ์เป็นของ สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียนสาระการพัฒนาศักยภาพ

รายวิชาการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม

(สค21003) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของ สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 22/2555

คำนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2551 แทนหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษานขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นตามหลักปรัชญาและความเชื่อพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ใหญ่มีการเรียนรู้และสั่งสมความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง

ในปีงบประมาณ 2554 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนนโยบายทางการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันให้ประชาชนได้มีอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงและมั่นคง เป็นบุคลากรที่มีวินัย เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมและจริยธรรม และมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น สำนักงาน กศน. จึงได้พิจารณาทบทวนหลักการ จุดหมาย มาตรฐาน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และเนื้อหาสาระ ทั้ง 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ของหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้มีความสอดคล้องตอบสนองนโยบายกระทรวงศึกษาธิการซึ่งส่งผลให้ต้องปรับปรุงหนังสือเรียน โดยการเพิ่มและสอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับอาชีพ คุณธรรม จริยธรรมและการเตรียมพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในรายวิชาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน แต่ยังคงหลักการและวิธีการเดิมในการพัฒนาหนังสือที่ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรม ทำแบบฝึกหัด เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจ มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่ม หรือศึกษาเพิ่มเติมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ และสื่ออื่น

การปรับปรุงหนังสือเรียนในครั้งนี้ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาวิชาและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนที่ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลองค์ความรู้จากสื่อต่าง ๆ มาเรียบเรียงเนื้อหาให้ครบถ้วนสอดคล้องกับมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ตัวชี้วัดและกรอบเนื้อหาสาระของรายวิชา สำนักงาน กศน.ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ และหวังว่าหนังสือเรียนชุดนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน ครู ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับ หากมีข้อเสนอแนะประการใด สำนักงาน กศน. ขออ้อมรับด้วยความขอบคุณยิ่ง

(นายประเสริฐ บุญเรือง)

เลขาธิการ กศน.

พฤศจิกายน 2554

สารบัญ

	หน้า
คำแนะนำการใช้หนังสือเรียน	ก
โครงสร้างรายวิชา	ข
บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม	1
ความหมาย และความสำคัญของการพัฒนาตนเอง และครอบครัว	2
แนวทางในการพัฒนาตนเอง	4
ความหมาย และความสำคัญของการพัฒนาชุมชน	5
หลักการพัฒนาชุมชน	6
บทที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน	9
ความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของข้อมูล	10
ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน	12
เทคนิคและวิธีการเก็บข้อมูลชุมชน	13
การวิเคราะห์ข้อมูล	15
บทที่ 3 การจัดทำแผนชุมชน	17
กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน	18
ขั้นตอนการจัดทำประชาพิจารณ์แผนชุมชน	20
ขั้นตอนการทำเวทีประชาคม	22
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน	24
ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน	27
บทที่ 4 การเผยแพร่ผลการปฏิบัติ	30
การเขียนโครงการพัฒนาชุมชน	31
การเขียนรายงานผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	34
บทที่ 5 การพัฒนาอาชีพในชุมชนและสังคม	39
บรรณานุกรม	60
ภาคผนวก ตัวอย่างโครงการ	62

คำแนะนำในการใช้หนังสือเรียน

หนังสือเรียนสาระการพัฒนาสังคม รายวิชาการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม รหัสวิชา สค21003 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหนังสือเรียนสำหรับผู้เรียนที่ลงทะเบียนเรียนเป็นนักศึกษานอกระบบ

ในการศึกษาแบบเรียนเล่มนี้ผู้เรียนควรปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาโครงสร้างรายวิชาให้เข้าใจในหัวข้อสาระสำคัญ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และ ขอบข่ายเนื้อหาเป็นลำดับแรก
2. ศึกษารายละเอียดเนื้อหาของแต่ละบทอย่างละเอียด และทำกิจกรรมตามที่กำหนด แล้วตรวจสอบกับแนวตอบกิจกรรมที่กำหนดไว้ท้ายเล่ม ถ้าผู้เรียน ตอบผิดเป็น ส่วนใหญ่ควรกลับไปศึกษาและทำความเข้าใจในเนื้อหานั้นใหม่ ให้เข้าใจก่อนที่จะ ศึกษาเรื่องต่อไป
3. ปฏิบัติกิจกรรมท้ายเรื่องของแต่ละเรื่องให้ครบถ้วน เพื่อเป็นการสรุปความรู้ ความเข้าใจของเนื้อหาในเรื่องนั้น ๆ อีกครั้ง และการปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละเนื้อหา แต่ละเรื่อง ผู้เรียนสามารถนำไปตรวจสอบกับครูผู้รู้และเพื่อน ๆ ที่ร่วมเรียนใน รายวิชาและระดับเดียวกันได้
4. หนังสือเล่มนี้มี 5 บท คือ
 - บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม
 - บทที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน
 - บทที่ 3 การจัดทำแผนชุมชน
 - บทที่ 4 การเผยแพร่ผลการปฏิบัติ
 - บทที่ 5 การพัฒนาอาชีพในชุมชนและสังคม**

โครงสร้างรายวิชาการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม รหัสวิชา สค 21003
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

▶ **สาระสำคัญ**

1. ความหมาย ความสำคัญ หลักการและประโยชน์ของการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม
2. ความสำคัญของข้อมูล วิธีการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างง่าย
3. การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
4. **การพัฒนาอาชีพในชุมชนและสังคม**

▶ **ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง**

1. อธิบายสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม
2. จัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างง่าย
3. มีส่วนร่วมและนำผลจากการวางแผนพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
4. **วิเคราะห์ศักยภาพของประเทศเพื่อการพัฒนาอาชีพ**

▶ **ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง**

- บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม
- บทที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน
- บทที่ 3 การจัดทำแผนชุมชน
- บทที่ 4 การเผยแพร่ผลการปฏิบัติ
- บทที่ 5 **การพัฒนาอาชีพในชุมชนและสังคม**

แบบทดสอบก่อนเรียน

1. ข้อใดไม่ใช่หลักของการพัฒนาชุมชน
 - ก. ประชาชนมีส่วนร่วม
 - ข. ทำเป็นกระบวนการและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
 - ค. ยึดประชาชนเป็นหลักในการพัฒนา
 - ง. พัฒนาทุกด้านไปพร้อม ๆ กันอย่างรวบรัดและเร่งรีบ

2. แนวทางในการพัฒนาตนเองอันดับแรกคืออะไร
 - ก. ปลุกใจตนเอง
 - ข. สำรวจตนเอง
 - ค. ลงมือพัฒนาตนเอง
 - ง. ปลุกฝังคุณสมบัตินี่ดีงาม

3. กิจกรรมใดเป็นกิจกรรมระดับประเทศ
 - ก. การสัมมนา
 - ข. การสำรวจประชามติ
 - ค. การประชุมกลุ่มย่อย
 - ง. การจัดทำเวทีประชาคม

4. ข้อใดเป็นบทบาทที่สำคัญที่สุดของประชาชนในการดูแลชุมชน
 - ก. เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง
 - ข. แสดงความเห็นในการประชุม
 - ค. เห็นคล้อยตามผู้นำทุกเรื่อง
 - ง. ทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนร่วมกันทุกครั้ง

5. สถาบันใดที่มีส่วนสำคัญเป็นลำดับแรกป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาสังคม
- ก. สถาบันการเงิน
 - ข. สถาบันศาสนา
 - ค. สถาบันครอบครัว
 - ง. สถาบันการศึกษา
6. ข้อใดคือการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนด้วยตนเอง
- ก. เวกีประชาคม
 - ข. การจัดทำประชาพิจารณ์
 - ค. การเลือกตั้ง
 - ง. การเขียนโครงการ
7. ข้อใดไม่ใช่เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชน
- ก. อธิบาย
 - ข. สังเกต
 - ค. สัมภาษณ์
 - ง. สันทนาการ
8. วัตถุประสงค์ของการจัดทำประชาพิจารณ์คือข้อใด
- ก. ตอบสนองความต้องการของผู้บริหาร
 - ข. ให้เกิดความคิดรวบยอดในการปฏิบัติงาน
 - ค. ป้องกันการประท้วงของผู้เสียประโยชน์
 - ง. รวบรวมความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง

9. ข้อใดบ่งบอกถึงความสำเร็จของโครงการ

- ก. การประเมินโครงการ
- ข. ตัวชี้วัดผลสำเร็จของโครงการ
- ค. การสรุปผลและรายงานโครงการ
- ง. วัตถุประสงค์ของโครงการ

10. ข้อใดเป็นวิธีการเขียนรายงานผลการดำเนินงานที่ถูกต้อง

- ก. ถูกต้อง กระชับรัดกุม ชัดเจนและสะดวก
- ข. เขียนบรรยายรายละเอียดให้มากที่สุด
- ค. เขียนให้เป็นภาษาวิชาการมาก ๆ
- ง. เขียนโดยแบ่งเป็นข้อย่อย ๆ

เฉลย 1. ง 2. ข 3. ข 4. ง 5. ค
 6. ก 7. ก 8. ง 9. ข 10. ก

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม

▶ **สาระสำคัญ**

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง ครอบครัวและชุมชน ประกอบด้วย ความหมาย ความสำคัญ แนวทางการพัฒนาตนเอง ความหมาย ความสำคัญ และหลักการพัฒนาชุมชน เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำความเข้าใจเป็นพื้นฐาน เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ต่อเนื่องกับกระบวนการพัฒนาชุมชน และสังคม

▶ **ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง**

เมื่อศึกษาบทที่ 1 จบแล้ว ผู้เรียนสามารถ

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญ และแนวทางการพัฒนาตนเองได้
2. อธิบายความหมาย ความสำคัญ และหลักการพัฒนาชุมชนได้
3. กำหนดแนวทางและจัดทำแผนในการพัฒนาตนเองและครอบครัวได้

▶ **ขอบข่ายเนื้อหา**

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญของการพัฒนาตนเองและครอบครัว

เรื่องที่ 2 แนวทางในการพัฒนาตนเอง

เรื่องที่ 3 ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาชุมชน

เรื่องที่ 4 หลักการพัฒนาชุมชน

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปว่า คนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคม สังคมจะพัฒนา และเจริญขึ้นไปได้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนที่เป็นองค์ประกอบของสังคม นั้น การจะพัฒนาชุมชน ได้จึงต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาคนเป็นอันดับแรก นอกจากนี้ การพัฒนาชุมชนต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ เพราะเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา คือ คน เนื่องจากคนเป็นทั้งทรัพยากรที่จะถูกพัฒนา และเป็นทั้งผู้ได้รับผลประโยชน์ จากการพัฒนานั้นเอง

เรื่องที่ 1 ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาตนเองและครอบครัว

1.1 ความหมายของการพัฒนาตนเอง

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาตนเองในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน สรุปความได้ว่าการพัฒนาตนเอง คือการปรับปรุงด้วยตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม เพื่อให้สามารถทำกิจกรรมที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายที่ตนตั้งไว้ เพื่อการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข รวมทั้งเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม

1.2 ความสำคัญของการพัฒนาตนเอง

โดยทั่วไป คนทุกคนต่างต้องการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ทั้งใน ครอบครัว ชุมชน และสังคม ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการมีชีวิตที่มีความเป็นปกติสุข คือ การปรับปรุงและพัฒนาตนเอง ทั้งวิธีคิดและการกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม เพื่อให้สามารถปรับตนเองเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี การพัฒนาตนเองมีความสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. เป็นการเตรียมตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม รวมทั้งสติปัญญาให้สามารถรับกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน
2. มีความเข้าใจตนเอง เห็นคุณค่าของตนเอง ทำให้สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตนเองในครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ
3. สามารถปรับปรุงการปฏิบัติตน และแสดงพฤติกรรมให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลรอบข้างในครอบครัว ชุมชน และสังคม
4. สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาตนเอง ให้พัฒนาไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตตามที่วางแผนไว้
5. เป็นแบบอย่างการพัฒนาของคนในครอบครัว ชุมชน และสังคม
6. เป็นการเตรียมคนให้มีความพร้อมในการดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างมั่นใจ มีความสุข และเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาชุมชนและสังคม

1.3 ความสำคัญของการพัฒนาครอบครัว

ครอบครัวเป็นหน่วยย่อยของสังคม การพัฒนาสังคมในหน่วยย่อยไปสู่สังคมหน่วยใหญ่ที่หมายถึงชุมชน มีจุดเริ่มต้นที่เหมือนกันนั่นคือการพัฒนาที่คน บุคคล หากบุคคลในครอบครัวได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีจิตใจดี มีความเอื้อเพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูลต่อกัน รู้จักพึ่งพาตนเอง มีความคิด มีเหตุผล พร้อมที่จะรับการพัฒนาในสิ่งใหม่ ๆ ย่อมทำ ครอบครัวเป็นครอบครัวที่มีความเข้มแข็ง มีความสุข สามารถช่วยเหลือครอบครัวอื่น ๆ ในชุมชนนั้น ๆ ได้ หากครอบครัว ส่วนใหญ่ในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และต่างให้ความ ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชุมชนนั้น ๆ ย่อมเกิดความมั่นคงเข้มแข็ง และช่วยเหลือชุมชนอื่น ๆ ได้ เมื่อชุมชนส่วนใหญ่เข้มแข็งย่อมส่งผลให้สังคมโดยรวมเข้มแข็งมั่นคงตามไปด้วย และที่สำคัญจะก่อให้เกิดค่านิยมของการพึ่งพาเกื้อหนุน เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่นำไปสู่เป้าหมายของการอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น และมีความสุข

เรื่องที่ 2 แนวทางในการพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จ สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ในครอบครัว และชุมชนได้อย่างมีความสุข มีแนวทางการพัฒนาได้ ดังนี้

1. **การสำรวจตนเอง** เพื่อจะได้ทราบว่าตนเองมีคุณสมบัติที่ดีและไม่ดีอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะหาแนวทางการปรับปรุงพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น การสำรวจตนเองอาจทำได้หลายวิธี เช่น การตรวจสอบตนเองด้วยเหตุและผล การให้บุคคลใกล้ชิดช่วยสำรวจ ช่วยพิจารณาอย่างตรงไปตรงมา

2. **การปลูกฝังคุณสมบัติที่ดีงาม** เป็นการนำเอาแบบอย่างที่ดีของบุคคลสำคัญที่ประทับใจมาเป็นตัวแบบ เพื่อปลูกฝังคุณสมบัติที่ดีให้กับตนเอง ให้ประสบความสำเร็จ สมหวังตามที่คาดหวังไว้

3. **การปลุกใจตนเอง** การปลุกใจตนเองให้มีความเข้มแข็งที่จะต่อสู้กับอุปสรรคด้านต่าง ๆ นั้น มีความจำเป็นยิ่ง เพราะเมื่อตนเองมีจิตใจที่เข้มแข็งมีความมุ่งมั่น สามารถต่อสู้กับปัญหา และอุปสรรค รวมทั้งสามารถดำเนินการพัฒนาตนเองให้บรรลุเป้าหมาย การปลุกใจตนเอง สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การนำตัวแบบของผู้ประสบความสำเร็จมาเป็นแบบอย่าง การใช้อุปสรรคเป็นตัวกระตุ้น การใช้ข้อมูลหรือการรับคำแนะนำจากผู้อื่นใกล้ชิดหรือผู้รู้ ฯลฯ

4. **การส่งเสริมตนเอง** เป็นการสร้างกำลังใจ กำลังใจให้เข้มแข็ง สร้างพลังความคิดที่สามารถปฏิบัติได้ เช่น การเล่นกีฬา การออกกำลังกาย การพักผ่อน การฝึกสมาธิ การเข้ารับการฝึกอบรมเรื่องที่เราสนใจ เป็นต้น

5. **การลงมือพัฒนาตนเอง** การพัฒนาตนเองสามารถทำได้หลายวิธี เช่น อ่านหนังสือเป็นประจำ ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ตามความสนใจ การศึกษาดูงาน การศึกษาต่อ การพบปะเยี่ยมเยียนเพื่อน หรือผู้ที่รู้จักสนิทสนม การหมุนเวียนเปลี่ยนงาน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การพยายามฝึกนิสัยที่ดีด้วยความสม่ำเสมอ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ฯลฯ

เรื่องที่ 3 ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาชุมชน

3.1 ความหมายของการพัฒนาชุมชน

ความหมายของคำว่า “พัฒนาชุมชน” ผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย สรุปได้ดังนี้

- 1) การรวบรวมกำลังของคนในชุมชนร่วมกันดำเนินการปรับปรุง สภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ให้มีความเข้มแข็งเป็นปึกแผ่น โดยความร่วมมือกันระหว่างประชาชนในชุมชน และหน่วยงานภายนอก
- 2) เป็นกระบวนการที่ประชาชน ร่วมกันดำเนินการกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของ ชุมชน เจริญขึ้นกว่าเดิม
- 3) เป็นวิธีการสร้างชุมชนให้เจริญโดยอาศัยกำลังความสามารถของประชาชน และรัฐบาล
- 4) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทางที่พึงปรารถนาโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน คือการกระทำที่มุ่งปรับปรุง ส่งเสริม ให้กลุ่มคนที่อยู่รวมกันมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สุขภาพร่างกาย อาชีพที่มั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยอาศัยความร่วมมือจากประชาชนภายในชุมชน และหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน

3.2 ความสำคัญของการพัฒนาชุมชน

จากการอยู่ร่วมกันของครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวจนเป็นชุมชน ความเป็นอยู่ของคนแต่ละครอบครัวย่อมมีความสัมพันธ์กัน ความสลับซับซ้อนและมีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะประชาชนเจ้าของชุมชนที่เป็นเป้าหมายของ

การพัฒนาต้องร่วมกันรับรู้ ร่วมมือกันพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เพื่อความสงบสุขของชุมชนนั้น ๆ การพัฒนาชุมชนจึงมีความสำคัญ พอจะจำแนกได้ดังนี้

1. ส่งเสริมและกระตุ้นให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพัฒนาตนเอง และชุมชน
2. เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตวิญญาณ รู้จักคิด ทำ พัฒนาเพื่อส่วนรวม และ เรียนรู้ซึ่งกันและกัน
3. เป็นการส่งเสริมการรวมกลุ่มในการดำเนินชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย
4. ทำให้ปัญหาของชุมชนลดน้อยลงและหมดไป
5. ทำให้สามารถหาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นอีก
6. ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าขึ้น
7. ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามสภาพของแต่ละบุคคล และเกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง
8. ทำให้ชุมชนน่าอยู่ มีความรัก ความสามัคคี เอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
9. เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

เรื่องที่ 4 หลักการพัฒนาชุมชน

หลักการพัฒนาชุมชนเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างสรรค์ไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ยึดถือการสร้างเสริมความเจริญให้กับชุมชนโดยอาศัยหลักการ สรุปได้ดังนี้

1. ประชาชนมีส่วนร่วมการดำเนินกิจกรรมของการพัฒนาทุกขั้นตอน ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมตั้งแต่ ร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติและ ประเมินผล ประชาชนต้องกล้าคิด กล้าแสดงออก เพราะผลที่เกิดจากการดำเนินงาน ส่งผลโดยตรงต่อประชาชน
2. พิจารณาวัฒนธรรมและสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน หากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาได้ทราบและเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสภาพความเป็นอยู่ของ

ชุมชนในทุก ๆ ด้าน จะช่วยให้การคิด การวางแผน และการดำเนินงานพัฒนา เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม

3. ให้ความสำคัญกับคนในชุมชน โดยคนในชุมชนต้องเป็นหลักสำคัญหรือเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยเริ่มจากการค้นหาความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของชุมชนตนเองให้พบ เพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาในขั้นต่อไป
4. การพัฒนาต้องไม่รวบรัดและเร่งรีบ การดำเนินงานควรคำนึงถึงผลของการพัฒนาในระยะยาว ดำเนินงานแบบค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ทุกคนมีความพร้อม มีความเชื่อมั่น ได้มีเวลาพิจารณาคิดไตร่ตรองถึงผลที่จะเกิดขึ้นในขั้นตอนต่อไป และในระยะยาว ทั้งผลที่สำเร็จและไม่สำเร็จ มิใช่เร่งรีบดำเนินการให้เสร็จอย่างรวดเร็วและเร่งรีบ เพราะรวบรัดและเร่งรีบให้เสร็จอาจนำไปสู่ความล้มเหลว
5. ทำเป็นกระบวนการและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาชุมชนควรดำเนินการด้วยโครงการที่หลากหลายภายใต้ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ขณะเดียวกันควรประเมินผลด้วยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้รับทราบ ข้อดี ข้อเสีย บทเรียนความสำเร็จ ไม่สำเร็จ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ดีขึ้นกว่าเดิม

หลักการพัฒนาชุมชนดังกล่าวข้างต้น เป็นหลักการโดยทั่วไปที่มุ่งหวังให้ประชาชนร่วมมือกันพัฒนาชุมชนของตน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และสังคมมีชุมชนที่น่าอยู่ เพราะฉะนั้น หากเราเป็นสมาชิกของชุมชนใดก็ควรเข้าไปมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือกับชุมชนนั้น ๆ เช่น ร่วมประชุมอย่างสร้างสรรค์ แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิด ร่วมพัฒนาทุกขั้นตอน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ทุกฝ่ายร่วมกันกำหนดขึ้นนั่นเอง

กิจกรรม

1. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม "แนวทางในการพัฒนาตนเอง ประโยชน์ และหลักการชุมชนเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต ฯลฯ
2. ให้ผู้เรียนอธิบายสิ่งต่อไปนี้ตามความเข้าใจของผู้เรียน โดยสรุป และเขียนบันทึกลงในสมุดของตนเอง
 - 2.1 ความหมายของคำว่า "การพัฒนา"
 - 2.2 ความสำคัญในการพัฒนาตนเอง
 - 2.3 แนวทางในการพัฒนาตนเอง
 - 2.4 ความหมายของคำว่า "การพัฒนาชุมชน"
 - 2.5 ประโยชน์ของการพัฒนาชุมชน
 - 2.6 หลักการพัฒนาชุมชน
3. ผู้เรียนแบ่งกลุ่มอภิปรายร่วมกันคิดประเด็นต่อไปนี้ แล้วนำเสนอผลการอภิปรายของกลุ่มต่อเพื่อน ๆ
 - 3.1 แนวทางในการพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่พึงประสงค์ และเป็นที่ยอมรับของสังคม
 - 3.2 แนวทางในการพัฒนาและการปฏิบัติตน เพื่อให้ครอบครัวอบอุ่น
 - 3.3 แนวทางการพัฒนาชุมชนของตนเองให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง
4. ให้ผู้เรียนจัดทำแผนพัฒนาตนเองและครอบครัวตามแนวทาง ข้อ 3.1 และข้อ 3.2

บทที่ 2

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

▶ สารสำคัญ

การศึกษาความรู้เบื้องต้นที่เกี่ยวกับข้อมูล เช่น ความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ ของข้อมูลจะช่วยให้มีความเข้าใจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนซึ่งมีหลายด้านด้วยกัน เช่น ข้อมูลด้านครอบครัว ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ข้อมูลด้านสังคม ฯลฯ ข้อมูลแต่ละด้านล้วนมีความจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน

▶ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เมื่อศึกษาบทที่ 2 จบแล้ว ผู้เรียนสามารถ

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของข้อมูล
2. ระบุข้อมูลในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนได้อย่างน้อย 5 ด้าน
3. ยกตัวอย่างรายการของข้อมูลในแต่ละด้านที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนได้
4. อธิบายเทคนิคและวิธีการเก็บข้อมูลชุมชนได้อย่างน้อย 3 วิธี
5. ดำรวจข้อมูลชุมชนได้
6. มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน

▶ ขอบข่ายเนื้อหา

- เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของข้อมูล
- เรื่องที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน
- เรื่องที่ 3 เทคนิคและวิธีการเก็บข้อมูลชุมชน
- เรื่องที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 2

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน มีหลายด้านด้วยกัน แต่ละด้านควรรู้ และทำความเข้าใจ เพราะเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญสำหรับกระบวนการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็น เครื่องมือในการนำไปสู่การวางแผน การกำหนดทิศทาง เป้าหมาย การตัดสินใจ การปฏิบัติและ ประเมินผลของการปรับปรุงและพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ และดีขึ้นกว่าเดิมในทุก ๆ ด้าน

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของข้อมูล

1.1 ความหมายของข้อมูล

มีผู้รู้ได้ให้ความหมายของข้อมูลในลักษณะเดียวกันสรุปได้ว่า ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริง ของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา เช่น คน สัตว์ สิ่งของ สถานที่ ธรรมชาติ ฯลฯ ที่ถูกบันทึกไว้เป็นตัวเลข สัญลักษณ์ ภาพ หรือเสียง ที่ช่วยทำให้รู้ถึงความเป็นมา ความสำคัญ และประโยชน์ของสิ่งเหล่านั้น

ความหมายของข้อมูล ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายว่า ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงสำหรับใช้เป็นหลักในการคาดการณ์ค้นหาความจริง หรือการคิดคำนวณ

กล่าวโดยสรุป ข้อมูล หมายถึง ข่าวสารหรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกับสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสัญลักษณ์ ตัวเลข ข้อความ ภาพ หรือเสียงที่ได้มาจากวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การนับ การวัดและบันทึก เป็นหลักฐานใช้เพื่อค้นหาความจริง

ตัวอย่าง เช่น

- ก. ศูนย์ประกอบอาชีพทำนา
- ข. ตำบลท่านบ มีจำนวนครัวเรือน 350 ครัวเรือน
- ค. อบต.เกาะยอ ชาวบ้านมีอาชีพทำสวนผลไม้และทำประมง
- ง. จังหวัดสงขลามีห้องสมุดประชาชนอำเภอ 16 แห่ง

จากตัวอย่าง จะเห็นว่า ข้อ ข และ ง เป็นข้อมูลที่เป็นตัวเลข ข้อ ก และ ค เป็นข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเลข

จากความหมายและตัวอย่างของข้อมูล จะเห็นได้ว่าข้อมูลแบ่งเป็น 2 ความหมาย คือ ข้อมูลที่มีลักษณะเป็นตัวเลขแสดงปริมาณ เรียกว่า **ข้อมูลเชิงปริมาณ** และข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวเลข เรียกว่า **ข้อมูลเชิงคุณภาพ**

1.2 ความสำคัญและประโยชน์ของข้อมูล

ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราล้วนมีประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางเลือกนำมาใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ และโอกาส โดยทั่วไปข้อมูลจะให้ประโยชน์มากมาย เช่น

1. เพื่อการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า
2. เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาด้านต่าง ๆ
3. เพื่อการนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ดีกว่า
4. เพื่อใช้ประกอบเป็นหลักฐานอ้างอิงประเด็นสำคัญ
5. เพื่อการวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล
6. เพื่อการตัดสินใจ

ฯลฯ

จากประโยชน์ด้านต่าง ๆ ที่กล่าวถึง ขอยกตัวอย่างประโยชน์ของข้อมูลในการช่วยการตัดสินใจ เช่น ถ้ารู้ข้อมูลเกี่ยวกับคะแนนการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ผลคะแนนระหว่างเรียนไม่น่าพึงพอใจ แต่ผู้เรียนต้องการให้สอบผ่านวิชานี้ ผู้เรียนจะต้องวางแผนการเรียน และเตรียมพร้อมกับการสอบให้ดีขึ้น ขยันเรียน ขยันทำแบบฝึกหัดมากขึ้น ผลการเรียนวิชานี้น่าจะผ่าน แต่ถ้าไม่รู้ข้อมูลเลยโอกาสที่จะสอบไม่ผ่านก็จะมีมากกว่า

ในการพัฒนาชุมชนและสังคมจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลด้านต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับด้านความเป็นมา ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม สาธารณสุข และการศึกษา เป็นต้น

เรื่องที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลหลายๆ ด้าน เพื่อใช้ในการเรียนรู้และค้นหาความจริงที่เป็นพลังภายในของชุมชนที่ยังไม่ได้พัฒนา หรือยังพัฒนาไม่เต็มที่ ข้อมูลที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน มีดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวและประชากร ได้แก่ ข้อมูลรายรับ รายจ่าย หนี้สิน ของครอบครัว จะช่วยให้เห็นที่มาของปัญหาความยากจน หรือที่มาของรายได้ จำนวนรายได้และรายจ่ายของครอบครัวในชุมชน จำนวนครัวเรือน เป็นต้น
2. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวน ประเภทของการผลิต การกระจายผลผลิต การเป็นเจ้าของที่ดิน การเป็นเจ้าของสถานประกอบการ โรงงาน และร้านค้า การนำเข้าทรัพยากรจากภายนอก การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น การใช้แรงงาน การบริโภคสินค้า การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาชีพ ชนิดของพืชที่ปลูก จำนวนสัตว์ที่เลี้ยง ผลผลิตรายได้ เป็นต้น
3. ข้อมูลด้านประเพณีและวัฒนธรรม ได้แก่ จำนวนกลุ่มที่ส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม การละเล่น การกีฬาของท้องถิ่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเชื่อศาสนา ระบบเครือญาติ เป็นต้น
4. ข้อมูลด้านการเมือง การปกครอง ได้แก่ การเลือกผู้นำของคนในชุมชน และบทบาทของผู้นำ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านการปกครอง และการพัฒนา การตัดสินใจของผู้นำชุมชน โครงสร้างอำนาจ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและระหว่างกลุ่ม การรวมกลุ่ม การแบ่งกลุ่ม เป็นต้น
5. ข้อมูลด้านสังคม ได้แก่ การศึกษาอบรม การเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน การดูแลสุขภาพ การใช้ทรัพยากร การใช้ภูมิปัญญา กองทุนสวัสดิการ การรับความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น
6. ข้อมูลด้านระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สภาพทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ อากาศ การจัดการแหล่งน้ำ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ทะเล ป่าชายเลน สัตว์บก สัตว์น้ำ

สภาพการดำรงชีวิตของพืชและสัตว์ การพัฒนาชุมชนกับจำนวนและปริมาณของทรัพยากร เป็นต้น

7. ความต้องการของชุมชน เป็นความต้องการที่แท้จริงของชุมชนด้านต่าง ๆ ข้อมูลด้านต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นตัวชี้เกี่ยวกับ "ทุน" ที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งต้องค้นหา สำรวจ รวบรวมและวิเคราะห์ เพื่อนำมาพัฒนาชุมชน การสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูล จะต้องร่วมมือช่วยกันหลายฝ่าย นอกจากนี้ผู้สำรวจต้องมีความละเอียด ในการใช้เครื่องมือ เพราะยิ่งได้ข้อมูลที่มีความละเอียดมาก ยิ่งส่งผลต่อความแม่นยำในการวิเคราะห์ ความต้องการ ความจำเป็นของชุมชน

เรื่องที่ 3 เทคนิคและวิธีการเก็บข้อมูลชุมชน

เทคนิคและวิธีการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนมีหลายวิธี เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การศึกษาจากเอกสาร การสนทนากลุ่ม การสำรวจ การจัดเวทีประชาคม ส่วนการจะเลือกใช้เทคนิควิธีการใด จึงจะเหมาะสมขึ้นอยู่กับหลาย ๆ ปัจจัย เช่น แหล่งข้อมูล ความสะดวก ความประหยัด ฯลฯ การศึกษาและรวบรวมข้อมูลชุมชน ผู้ศึกษาสามารถกระทำโดยยึดวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยอาจจำแนกประเด็นหลักและประเด็นย่อย เพื่อให้ได้รายละเอียดให้ครอบคลุมทุกด้าน เทคนิควิธีการเก็บข้อมูลมีวิธีต่าง ๆ เช่น

1. การสังเกต เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้สังเกตเฝ้าดูพฤติกรรมจริง หรือเหตุการณ์จริง โดยผู้สังเกตอาจเข้าไปทำกิจกรรมร่วมในเหตุการณ์ หรือไม่มีส่วนร่วม โดยการเฝ้าดูอยู่ห่าง ๆ ก็ได้ การสังเกต มีทั้งแบบที่มีโครงสร้างกับแบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีโครงสร้าง ผู้สังเกตต้องเตรียมหัวข้อ ขอบข่าย ประเด็นที่ต้องใช้ในการสังเกตล่วงหน้า แล้วบันทึกรายละเอียดสิ่งที่สังเกตเห็นตามหัวข้อ การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสังเกตไปเรื่อย ๆ ตามสิ่งที่พบเห็น
2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการเก็บข้อมูลโดยผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ต้องพบหน้ากัน และมีการสัมภาษณ์ซักถาม โดยใช้ภาษาเป็นตัวกลางในการสื่อสาร การสัมภาษณ์ มีทั้งแบบมี

โครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้สัมภาษณ์จะเตรียมคำถามเรียงลำดับคำถามไว้ล่วงหน้า ตามวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ ส่วนการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์แบบพูดคุยไปเรื่อย ๆ จะถามคำถามใดก่อนหลังก็ได้ ไม่มีการเรียงลำดับคำถาม

3. การใช้แบบสอบถาม ผู้เก็บข้อมูลจะต้องเตรียมและออกแบบ แบบสอบถามล่วงหน้า แบบสอบถามจะประกอบด้วยคำชี้แจง วัตถุประสงค์ รายการข้อมูลที่ต้องการถาม จำแนกเป็นรายชื่อให้ผู้ตอบ ตอบตามข้อเท็จจริง

4. การศึกษาจากเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูล ที่มีผู้เรียบเรียงไว้แล้ว ในลักษณะของเอกสารประเภทต่าง ๆ เช่น บทความ หนังสือ ตำรา หรือเว็บไซต์ การเก็บข้อมูลด้วยวิธีนี้จะต้องคำนึงถึงความทันสมัย

5. การสนทนากลุ่ม เป็นการรวบรวมข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร อาชีพ ฯลฯ จากวงสนทนาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง เชื่อว่าสามารถให้ข้อมูล ให้คำตอบตรงตามประเด็น คำถามที่ผู้ศึกษาต้องการ มีการถามตอบและถกประเด็นปัญหา โดยเริ่มจากคำถามที่ง่ายต่อการเข้าใจแล้ว จึงค่อยเข้าสู่คำถามที่เป็นประเด็นหลักของการศึกษา แล้วจบด้วยคำถามประเด็นย่อย ๆ ขณะเดียวกันมีผู้บันทึกเก็บข้อมูล จากคำสนทนาพร้อมบรรยากาศ และอากัปกริยาของสมาชิกกลุ่มแล้ว สรุปเป็นข้อสรุปของการสนทนาแต่ละครั้ง

6. การสำรวจ การสำรวจข้อมูลชุมชนทำได้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น 1) ข้อมูลที่ครอบคลุมควรทำเอง ได้แก่ บัญชีรายรับ-รายจ่ายของครอบครัวแต่ละครอบครัว รวมทั้งหนี้สิน 2) ข้อมูลทั่วไปของครอบครัว ได้แก่ จำนวนสมาชิก อายุ การศึกษา รายได้ ที่ทำกิน เครื่องมือ อุปกรณ์ ความรู้ของคนในครอบครัว และ การดูแลสุขภาพ เป็นต้น 3) ข้อมูลส่วนรวมของชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน ทรัพยากร ความรู้ ภูมิปัญญาเฉพาะด้าน การรวมกลุ่ม โครงการของชุมชนผู้นำ เป็นต้น

สำหรับวิธีการเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการสำรวจอาจใช้แบบสอบถาม หรือแบบสัมภาษณ์ตามความสะดวก ความประหยัดของผู้เก็บข้อมูล และไม่สร้างความยุ่งยากให้กับผู้ให้ข้อมูล

7. การจัดเวทีประชาคม เป็นการพบปะของผู้คนที่เป็นผู้แทนระดับของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนซึ่งผู้คนเหล่านี้มีข้อมูล ประสบการณ์ ความคิดที่หลากหลาย ได้มาร่วมกันแลกเปลี่ยน

ข้อมูล ประสบการณ์ ความคิด เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ วิเคราะห์ สถานการณ์ ปัญหา วางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผลการทำงานร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน ให้สามารถ บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ส่วนเครื่องมือที่สำคัญในการจัดเวทีประชาคม คือ ประเด็นคำถามที่มี ลักษณะเป็น คำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ร่วมเวทีสามารถตอบและอภิปรายได้ละเอียดตามความรู้ ความคิดและประสบการณ์ของแต่ละคน ทำให้ได้คำตอบที่เป็นข้อมูลเชิงลึก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละด้านต่อไป

เรื่องที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว ผู้เก็บข้อมูลควรนำผลจากการจัดเก็บข้อมูลไปตรวจสอบ ความถูกต้องและความสมบูรณ์กับแหล่งข้อมูลอีกครั้งเพื่อยืนยันความถูกต้อง และ เพิ่มเติมข้อมูลในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์มากที่สุด ขั้นตอนถัดมาคือการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ มาจัดกระทำโดยจำแนก จัดกลุ่ม จัดระบบ หมวดหมู่ เรียงลำดับ กำหนดค่าตัวเลข (เชิงปริมาณ) ดีความ สรุป และนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ให้สามารถสื่อความหมายได้ เช่น ตาราง แผนภูมิ ภาพ ฯลฯ

ขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน อาจต้องอาศัยผู้รู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลเข้ามา ให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการวิเคราะห์และเผยแพร่ข้อมูล แต่ขณะเดียวกัน ประชาชนในชุมชน ต้องมีส่วนร่วมเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

กิจกรรม

ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่อไปนี้

1. เขียนอธิบายตามความเข้าใจของผู้เรียน
 - 1.1 ความหมาย
 - 1.2 ความสำคัญและประโยชน์ของข้อมูล
2. เขียน ระบุ ข้อมูลที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างน้อย 5 ด้าน พร้อมยกตัวอย่างรายการข้อมูลในแต่ละด้าน
3. อธิบายเทคนิควิธีการเก็บข้อมูลชุมชนมา 3 วิธี
4. ให้ออกแบบเครื่องมือ และออกสำรวจข้อมูลของชุมชนของผู้เรียนพร้อมนำเสนอผลการสำรวจแลกเปลี่ยนในกลุ่ม
5. ให้นำโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน และหรือเชิญผู้รู้เกี่ยวกับวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนมาอธิบายร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

บทที่ 3

การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

▶ สาระสำคัญ

แผนพัฒนาชุมชน เป็นแผนหลักที่รวมแนวทางการพัฒนาชุมชนทุกด้าน ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ร่วมกันเรียนรู้และจัดทำขึ้น โดยมีกระบวนการและขั้นตอนของการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน

▶ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เมื่อศึกษาบทที่ 3 จบแล้ว ผู้เรียนสามารถ

1. อธิบายขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน และการทำประชาพิจารณ์แผนชุมชน
2. สร้างสถานการณ์จำลองในการจัดเวทีประชาคมได้
3. มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนและประชาพิจารณ์ รวมทั้งการประชุมกลุ่มย่อย
4. ประเมินระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชนได้

▶ ขอบข่ายเนื้อหา

- เรื่องที่ 1 กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน
- เรื่องที่ 2 ขั้นตอนการจัดทำประชาพิจารณ์แผนชุมชน
- เรื่องที่ 3 ขั้นตอนการทำเวทีประชาคม
- เรื่องที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
- เรื่องที่ 5 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

บทที่ 3

การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

แผนพัฒนาชุมชน มีลักษณะเป็นแผนหลักที่รวมแนวทางการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน เป็นแผนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชน และเครือข่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำขึ้น เพื่อมุ่งให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

เรื่องที่ 1 กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแต่ละชุมชน อาจมีขั้นตอนของการดำเนินการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบริบทสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น ๆ แต่โดยทั่วไป การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน มีขั้นตอนต่อเนื่อง เป็นกระบวนการตามลำดับ ตั้งแต่ขั้นการเตรียมการและวางแผน ขั้นการจัดทำแผนพัฒนา และขั้นการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้

1. ขั้นการเตรียมการและการวางแผน เป็นการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 การเตรียมหาบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะทำงาน คณะวิชาการ อาสาสมัคร ผู้นำ ฯลฯ
- 1.2 การเตรียมการจัดเวทีสร้างความตระหนักร่วมในการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน เช่น การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ทุกขั้นตอน
- 1.3 การศึกษาพัฒนาการของชุมชน โดยการศึกษา สืบรวจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลทุก ๆ ด้านของชุมชน เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง เป็นต้น
- 1.4 การศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบ เพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ จะได้เห็นตัวอย่างการปฏิบัติจริงที่เป็นรูปธรรม เพื่อที่จะได้นำสิ่งที่ดี ๆ ที่เป็นประโยชน์มาประยุกต์ใช้กับชุมชนตนเอง และช่วยกันคิดว่าชุมชนของตน ควรจะวางแผนบริหารจัดการที่จะนำไปสู่การพัฒนาได้อย่างไร

2. ขั้นการจัดทำแผนพัฒนา ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

2.1 การร่วมกันนำข้อมูลที่ได้จากการเตรียมการมาร่วมกันวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของชุมชน เพื่อประเมินความสามารถ และประสบการณ์ของชุมชนเพื่อนำไปสู่ การกำหนดภาพอนาคตของชุมชนตามที่คาดหวัง (วิสัยทัศน์)

2.2 การร่วมกันค้นหา และกำหนดการเลือกที่เหมาะสมในการพัฒนา (ยุทธศาสตร์)

2.3 ร่วมกันกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม และเขียนเอกสารแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่จะพัฒนาแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหา

2.4 นำแผนงาน โครงการ และกิจกรรม นำเสนอแล้วพิจารณาร่วมกัน และให้ข้อมูล เพิ่มเติม เพื่อให้เห็นภาพรวม เพื่อการประสานเชื่อมโยง และเพื่อการแบ่งงานกันรับผิดชอบ

2.5 เมื่อคณะทำงานทุกฝ่ายเห็นชอบ จึงนำร่างแผนชุมชนไปทำการประชาสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวที เพื่อสร้างความเข้าใจกับสมาชิกของชุมชนทั้งหมด เป็นการรวมใจเป็นหนึ่งเดียว ที่จะดำเนินการพัฒนาร่วมกันตามแผน

2.6 ปรับปรุง แก้ไข แผนให้ถูกต้องเหมาะสมตามมติ ความคิดเห็นที่ได้จากการ ประชาพิจารณ์

3. ขั้นการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และประเมินผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

3.1 จัดลำดับความสำคัญของแผนงาน โครงการ

3.2 วิเคราะห์ความเป็นไปได้ของแต่ละโครงการ

3.3 จัดฝึกอบรม เพิ่มเติมประสบการณ์ความรู้เกี่ยวกับประเด็นที่สำคัญที่กำหนดไว้ในแผน เพื่อขยายผลการเรียนรู้ไปยังคนในชุมชน

3.4 จัดระบบภายใน เชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

3.5 ดำเนินการปฏิบัติตามแผน

3.6 ติดตามความก้าวหน้า และประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผน รวมทั้ง ประเมินผลการดำเนินงาน โครงการและกิจกรรมที่อยู่ในแผน เพื่อปรับปรุงแผนให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่ในการประเมิน คือ แกนนำและคนในชุมชน เพราะคนเหล่านี้เป็นทั้งผู้บริหารจัดการ ผู้ปฏิบัติ และผู้รับประโยชน์โดยตรง

การประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ

หลังจากทุกฝ่ายได้ร่วมมือกันทำงานตามแผนชุมชนของตนเองแล้วควรจัดประชุม สรุปผลการดำเนินงานร่วมมือกันเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ เพื่อเป็นการสรุปทบทวนทั้งโครงการว่า ได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมายหรือไม่ นั่นคือ คนในชุมชนมีพัฒนาการและเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร มีสิ่งที่ดี ๆ อะไรเกิดขึ้นบ้างที่เป็นผลพวงของการพัฒนา มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร มีวิธีการแก้ไขให้บรรลุผลสำเร็จหรือไม่ อย่างไร ถ้าจะพัฒนาต่อไปควรปรับปรุงขั้นตอนใด ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นหลังการทำงานแล้ว ถอดและสรุปเป็นบทเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการทำกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาอื่นต่อไป

เรื่องที่ 2 ขั้นตอนการจัดทำประชาพิจารณ์แผนชุมชน

เมื่อชุมชนร่วมกันจัดทำแผนชุมชนและโครงการเสร็จแล้ว ขั้นตอนต่อไปจะเป็นการนำแผนชุมชนฉบับร่างไปพิจารณาขอรับความคิดเห็นจากประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือได้รับผลกระทบจากแผนที่จัดทำขึ้น เรียกขั้นตอนนี้ว่า “การจัดทำประชาพิจารณ์”

การจัดทำประชาพิจารณ์แผนชุมชน เป็นการนำเสนอแผนให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบโดยทั่วกัน ในขั้นตอนนี้ควรให้โอกาสประชาชนได้อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข เป็นการแสดงออกร่วมกันในเวที เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ ในลักษณะที่สร้างสรรค์ เพื่อที่จะร่วมมือกันดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย นั่นคือ การพัฒนาชุมชนที่อาศัยการพึ่งพาตนเอง โดยอาศัยแผนงาน โครงการและกิจกรรมที่ร่วมกันกำหนดขึ้น การประชาพิจารณ์ควรดำเนินการดังนี้

1. เตรียมการประชาสัมพันธ์สื่อสารให้ประชาชนได้เข้าร่วมเวทีประชาพิจารณ์ เตรียมเอกสารแผนงาน โครงการที่ร่วมกันคิด ร่วมกันกำหนดติดต่อและเตรียมวิทยากร และคณะผู้ดำเนินการ รวมทั้งเตรียมความพร้อมในการจัดเวที

2. จัดเวที สร้างความเข้าใจกับสมาชิกของชุมชนทั้งหมดโดยเชิญผู้นำตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ และประชาชนในชุมชนร่วมเวที
3. ประชาพิจารณ์ วิพากษ์วิจารณ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมแรงร่วมใจให้เป็นหนึ่งเดียว เพื่อร่วมกันปฏิบัติการตามแผน
4. ปรับปรุง แก้ไข แผนให้มีความถูกต้องเหมาะสมตามมติของที่ประชุม โดยเขียนแผนเป็นลายลักษณ์อักษร จัดทำเป็นเอกสารให้ชุมชนได้ศึกษา และนำไปปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

องค์ประกอบของแผนชุมชน

โดยทั่วไป แผนชุมชนมีองค์ประกอบหลักในการเขียนดังนี้ คือ

1. วิสัยทัศน์ (ภาพอนาคตที่จะไปให้ถึง)
2. เป้าหมาย
3. ยุทธศาสตร์ (กลวิธี)
4. วัตถุประสงค์
5. ข้อมูลชุมชน ที่จำแนกเป็นหมวดหมู่
6. แผนงาน โครงการ และกิจกรรม
7. แผนการปฏิบัติงาน แนวทางหรือวิธีการดำเนินการ
8. จำนวนงบประมาณ และที่มาของงบประมาณ
9. ระยะเวลาดำเนินการ
10. ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ

ส่วนองค์ประกอบปลีกย่อยอื่นอาจเขียนเพิ่มเติมตามความจำเป็น และเหมาะสมตามบริบทสิ่งแวดล้อมของแต่ละชุมชน

เรื่องที่ 3 ขั้นตอนการทำเวทีประชาคม

เวทีประชาคม เป็นสถานที่ที่ผู้คนรวมตัวกันเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น แก้ไขปัญหา พัฒนาหรือปฏิบัติร่วมกัน เพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยใช้การมีส่วนร่วมในการค้นหา ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดกิจกรรมที่จะนำความเห็นร่วมขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ

ขั้นตอนการทำประชาคม (กรมการพัฒนาชุมชน. 2543 : 420) มีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 ศึกษา วิเคราะห์ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และที่เป็นประเด็นร่วมของชุมชน กำหนดประเด็นเนื้อหา และวิธีการ

1.2 จัดตั้งคณะทำงานประชาคม พร้อมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานให้ชัดเจน เช่น ผู้นำประชาคมทำหน้าที่กระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมคิดตามประเด็น สร้างบรรยากาศ การมีส่วนร่วม ผู้ช่วยผู้นำประชาคม ทำหน้าที่เสนอประเด็นที่ผู้นำประชาคม เสนอไม่ครบถ้วน หรือ ผิดพลาด รวมทั้งบรรยากาศให้เกิดการตื่นตัว เกิดการผ่อนคลาย ผู้อำนวยการความสะดวก ทำหน้าที่ให้บริการด้านต่าง ๆ เป็นต้น

1.3 กำหนดจำนวนประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประมาณ 30-50 คน เช่น กรรมการหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มอาชีพ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำตามธรรมชาติและอาสาสมัคร เป็นต้น

1.4 กำหนดระยะเวลาของการทำประชาคม โดยพิจารณาให้มีความเหมาะสมตามความพร้อมของประชาชนและขึ้นอยู่กับประเด็นการพูดคุย แต่ต้องไม่กระทบต่อเวลาการประกอบอาชีพของประชาชน

1.5 เตรียมชุมชน สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประชาคม และประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นตอนดำเนินการ

2.1 เตรียมความพร้อมของประชาชนที่เข้าร่วมประชาคม เช่น สร้างความคุ้นเคย การแนะนำตัว ละลายพฤติกรรม ให้ทุกคนได้รู้จักกัน โดยทั่วถึง กำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขต กติกา ในการทำประชาคมให้ชัดเจน

2.2 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งคณะทำงานและประชาชนร่วมกัน สะท้อนความคิดเห็นต่อประเด็น

2.3 ค้นหาปัจจัยเกื้อหนุนหรือ “ทุน” ในชุมชน โดยร่วมกันพิจารณาจุดเด่น จุดด้อย ข้อจำกัดและโอกาสของการพัฒนาชุมชน ระดมสมองค้นหา ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ใน ชุมชน รวมทั้ง ทุนทางสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี ระบบเครือญาติ ความเอื้ออาทร ฯลฯ เพื่อใช้ทุนเหล่านี้ เป็นพลังขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

3. ขั้นตอนติดตามและประเมินผลการดำเนินการ

3.1 คณะทำงานและประชาชนกลุ่มเป้าหมายร่วมกันแสดงผลประเมิน จุดเด่น จุดด้อย ข้อบกพร่อง และสิ่งที่ควรปรับปรุง สำหรับการทำให้ประชาคมครั้งต่อไป รวบรวมผลงาน ที่ผ่านมา เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

3.2 ติดตามผลหลังการดำเนินงาน เมื่อจัดประชาคมเสร็จสิ้นแล้ว เช่น คณะทำงาน ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องประสานงาน เพื่อให้เกิดการสนับสนุนการ ดำเนินงานตามมติของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ให้กำลังใจ ช่วยเหลือกันและกันอย่างจริงจัง

วัตถุประสงค์ของการทำประชาคม

ในการทำประชาคมมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญหลายประการ (ฉันทนรี ศรีทอง, 2552, 418-419) ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถคิดวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง
2. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้วิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และสามารถกำหนด ทิศทางการทำงานด้วยตนเอง
3. เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้เกิดขึ้น ประชาชนในชุมชนรู้จักทำงานเพื่อ ส่วนรวม และการพึ่งพาตนเอง
4. เพื่อค้นหาผู้นำการเปลี่ยนแปลง (แกนนำ) ในชุมชน
5. เพื่อเป็นการระดมพลังสมองในการคิดแก้ปัญหาที่ตอบสนองต่อความต้องการ ที่แท้จริงของประชาชน (ประเด็นร่วม)

6. เพื่อให้ประชาชน หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติ และติดตามผล ประเมินผลการทำงานเชิงพัฒนาร่วมกัน
7. เพื่อให้มีทางเลือกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของประชาชน โดยเชื่อมโยงประสบการณ์ต่าง ๆ และพัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบ
8. เพื่อก่อให้เกิดเวทีสำหรับการปรึกษาหารือ พบปะ พุดคุย แสดงความคิดเห็นร่วมกันของคนในชุมชน

เรื่องที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

การจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การจัดเวทีประชาคม การประชุมกลุ่มย่อย เพื่อระดมความคิดเห็นร่วมต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง การฝึกอบรมเพื่อพัฒนา หรือส่งเสริมศักยภาพของประชาชน การประชาพิจารณ์ เพื่อการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับประเด็นที่มีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก ฯลฯ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน แต่การเข้าไปมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรมจำเป็นต้องเข้าใจ และแสดงบทบาทของตนเองให้ถูกต้อง สอดคล้องและเหมาะสมกับกิจกรรมที่จัดขึ้น

4.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในเวทีประชาคม

เวทีประชาคมเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีวิธีการกระตุ้นให้กลุ่มประชาชนได้เกิดการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ที่มีประเด็นร่วมกัน โดยจัดเวทีสื่อสารพูดคุยกันขึ้น เพื่อสร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจในประเด็นปัญหาาร่วม เพื่อให้ได้ข้อสรุปและแนวทางแก้ไขประเด็นนั้น ๆ แล้วช่วยกันผลักดันให้เกิดผลตามแนวทางและเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้นร่วมกัน

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในเวทีประชาคม ประชาชนอาจแสดง บทบาทของตนเองได้ดังนี้

1. ควรทำความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์ของการทำประชาคมอย่างชัดเจน

2. ควรใช้ความคิดและนำเสนอโดยการพูดสื่อสารให้เห็นความเชื่อมโยง และเป็นระบบ

3. พยายามเข้าใจและเรียนรู้รับฟังเหตุผลของผู้อื่น

4. ควรรับฟังประเด็นและความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างตั้งใจ หากไม่เข้าใจ

ควรซักถามผู้ดำเนินการด้วยความสุภาพ

5. ความคิดเห็นควรมีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสม

6. ควรเสนอความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ นั่นคือใช้เหตุและผลประกอบ

ความคิดเห็น

7. รับฟังและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เพราะแต่ละคนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน

8. แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นร่วมอย่างตรงไปตรงมา

9. ไม่วางตนเป็นผู้ชี้ขาดวางต่อการดำเนินงาน

4.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา เนื่องจากปัญหาเกิดกับประชาชน ประชาชนในชุมชนย่อมรู้จักและเข้าใจปัญหาของตนดีที่สุด หากได้รวมกลุ่มกัน จะสามารถช่วยกันคิดวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุได้อย่างชัดเจนและรอบด้าน

2. การมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ประชาชนอาจร่วมกันใช้ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและเรียนรู้ร่วมกันจากการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จากการค้นหาศักยภาพของชุมชน หรือจากการศึกษาดูงาน แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาคิดวางแผนร่วมกัน ตัดสินใจร่วมกัน ขั้นตอนนี้อาจค่อยเป็นค่อยไป และอาศัยแกนนำที่เข้มแข็ง

3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เนื่องจากประชาชนมีทุนของตนเอง ตั้งแต่แรงงาน ประสพการณ์และทรัพยากร หากได้ร่วมกันปฏิบัติโดยใช้ทุนที่มีอยู่ ย่อมทำให้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน เกิดการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โอกาสที่จะนำไปสู่เป้าหมาย จึงมีสูงกว่าการปฏิบัติโดยอาศัยบุคคลภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เมื่อประชาชนเป็นผู้ปฏิบัติ และขณะเดียวกันประชาชนควรเป็นผู้ติดตามและประเมินผลร่วมกัน เพื่อจะได้ร่วมกันพิจารณาว่าสิ่งที่ดำเนินการร่วมกันนั้นเกิดผลดีบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่เพียงใด ควรปรับปรุงอย่างไร ซึ่งจะทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการทำกิจกรรมเหล่านั้น

4.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประชุมกลุ่มย่อย

การประชุมกลุ่มย่อย เป็นการประชุม เพื่อระดมความคิด สำหรับการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีผู้เข้าประชุมประมาณ 4-12 คน

องค์ประกอบของการประชุมกลุ่มย่อย

1. กำหนดประเด็นการประชุม
2. ผู้เข้าประชุมประกอบด้วย 1) ประธาน 2) เลขานุการ 3) สมาชิกกลุ่ม
3. เลือกและกำหนดบทบาทผู้เข้าประชุมเพื่อทำหน้าที่ต่าง ๆ เช่น ประธานที่ทำหน้าที่ดำเนินการประชุม เลขานุการทำหน้าที่สรุปความคิดเห็นของที่ประชุม จดบันทึกและรายงานการประชุม สมาชิกกลุ่มทำหน้าที่แสดงความเห็นตามประเด็น
4. สถานที่กำหนดตามความเหมาะสม

วิธีการประชุมกลุ่มย่อย

1. ประธานเป็นผู้ทำหน้าที่เปิดประชุม แจ้งหัวข้อการประชุมให้สมาชิกในที่ประชุมรับทราบ
2. ผู้เข้าร่วมประชุมอาจช่วยกันตั้งหัวข้อย่อยของประเด็น บางครั้งหน่วยงานเจ้าของเรื่องจัดประชุมอาจกำหนดประเด็นและหัวข้อย่อยไว้ให้แล้ว
3. ประธานเสนอประเด็นให้สมาชิกที่ประชุมอภิปรายทีละประเด็น และสรุปประเด็นการพูดคุย
4. สมาชิกที่ประชุมร่วมกันแสดงความคิดเห็น
5. เลขานุการจดบันทึกสรุปความคิดเห็นของที่ประชุม และจัดทำรายงานหลังจากประชุมเสร็จสิ้นแล้ว

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการประชุมกลุ่มย่อย

ในการประชุมกลุ่มย่อยจำเป็นต้องอาศัยความคิดเห็นของสมาชิกทุกคน ดังนั้นเพื่อให้การจัดประชุมบรรลุตามเป้าหมาย สมาชิกในที่ประชุมควรมีส่วนร่วมดังนี้

1. พูดยุติแสดงความคิดเห็นพร้อมเหตุผลที่ละคน
2. ในการพูดสนับสนุนความคิดเห็นของผู้อื่น ควรแสดงความคิดเห็นและใช้เหตุผลประกอบ
3. ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถแสดงความคิดเห็น คัดค้านความคิดเห็นของผู้อื่นได้ แต่ควรใช้เหตุผลและความเป็นไปได้ในการคัดค้าน
4. ควรใช้คำพูดที่สุภาพ เช่น ขอโทษ ขอบคุณ ในโอกาสที่เหมาะสม

เรื่องที่ 5 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาชุมชนทุกขั้นตอนของการพัฒนา ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมกำกับติดตาม ร่วมประเมินผล และรับผลประโยชน์ จากการพัฒนา หากการพัฒนาเป็นไปตามกระบวนการดังกล่าว ถือว่าการพัฒนานั้นเป็นของ ประชาชนโดยแท้จริง เพราะเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความพร้อม ความตื่นตัว ความร่วมมือ ความเข้มแข็ง เป็นปึกแผ่นของชุมชนซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง

ระดับของการมีส่วนร่วม แบ่งได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้คือ

1. ระดับเป็นผู้รับประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ด้วยการรับผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว ถือเป็นระดับต่ำสุดของการมีส่วนร่วม หากชุมชนใด ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับนี้ ยังจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความร่วมมือ ความเป็นปึกแผ่น ให้มีพลังเป็นหนึ่งเดียว ยังไม่ถือว่าเป็นการพัฒนาโดยประชาชน

2. ระดับเป็นผู้ให้ความร่วมมือ ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยคอยให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐตาม โอกาสและเวลาที่เจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้กำหนด เป็นการให้ความร่วมมือในระดับที่ดี แต่ยังเป็นระดับที่ประชาชนยังไม่ได้เป็นผู้ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติการเอง
3. ระดับเป็นผู้ตัดสินใจ ประชาชนจะเป็นผู้ศึกษาสถานการณ์และตัดสินใจที่จะดำเนินการพัฒนาเรื่องต่าง ๆ ตลอดกระบวนการของการพัฒนาด้วยตนเองนับตั้งแต่การร่วมมือวางแผน การปฏิบัติ การประเมิน และการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน เจ้าหน้าที่รัฐเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษา หากประชาชนที่มีส่วนร่วมในลักษณะนี้ถือว่า เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วม

กิจกรรม

ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่อไปนี้

1. อธิบายขั้นตอนของการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนทั้ง 3 ขั้นตอน พร้อมยกตัวอย่าง การมีส่วนร่วมของตนเองในการพัฒนาท้องถิ่นหรือชุมชนของตนเอง
2. อธิบายขั้นตอนการจัดทำประชาพิจารณ์แบบพัฒนาชุมชน
3. หาโอกาสเข้าร่วมสังเกตการณ์ หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรม การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน และการประชาพิจารณ์แผนพัฒนาชุมชน รวมทั้งการประชุมกลุ่มย่อยในท้องถิ่น หรือชุมชนของผู้เรียน แล้วบันทึกขั้นตอนหรือกระบวนการจากการสังเกตลงในสมุดบันทึก
4. เชิญแกนนำหรือนักพัฒนาชุมชนมาให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน พร้อมจดบันทึกขั้นตอนและกระบวนการจัดทำแผน
5. ให้สังเกตและประเมินระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชนของผู้เรียนว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับใด
6. หาโอกาสศึกษาดูงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง แล้วนำผลของการศึกษามาเปรียบเทียบกับชุมชนของตนเอง
7. ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม (ตามความเหมาะสม) สร้างสถานการณ์จำลอง จัดทำเวทีประชาคม โดยให้ทุกคนร่วมกันกำหนดประเด็น และมีส่วนร่วมในการจัดเวทีประชาคม ภายใต้การให้คำปรึกษาแนะนำของครูประจำกลุ่ม

บทที่ 4

การเผยแพร่ผลการปฏิบัติ

▶ สาระสำคัญ

การเผยแพร่ผลการปฏิบัติงานตามกระบวนการพัฒนาชุมชนเป็นขั้นตอนของการสื่อสารผลการดำเนินงานให้สาธารณชนได้รับรู้ การสื่อสาร อาจเขียนเรียงเรียงเป็นรายงานผลการดำเนินงานซึ่งมีรูปแบบเฉพาะ นอกจากนี้ในการทำงานพัฒนา เมื่อเสร็จสิ้นการวางแผน ก่อนที่จะถึงขั้นตอนการปฏิบัติ จำเป็นต้องเขียนโครงการ เพื่อสื่อสารกระบวนการดำเนินงานในอนาคต เพื่อเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายที่ชัดเจน

▶ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เมื่อศึกษาบทที่ 4 จบแล้วผู้เรียนสามารถ

1. อธิบายความหมาย ลักษณะองค์ประกอบสำคัญของโครงการ
2. อธิบายส่วนประกอบที่สำคัญ หลักการเขียน และรูปแบบของรายงานผลการดำเนินงานได้
3. เขียนโครงการพัฒนาชุมชนได้
4. สรุปความหมาย และความสำคัญของรายงานผลการดำเนินงานได้
5. เขียนรายงานผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้

▶ ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่	1	การเขียนโครงการพัฒนาชุมชน
เรื่องที่	2	การเขียนรายงานผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

บทที่ 4

การเผยแพร่ผลการปฏิบัติ

กระบวนการพัฒนาชุมชนอาจเริ่มจากการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนการเขียนโครงการ ขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติตามแผนงานและโครงการนั้น ๆ แล้วสรุปบทเรียนประเมินผลโครงการ เขียนรายงานผลการดำเนินงาน แล้วดำเนินการพัฒนาต่อไปตามกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ โดยการเขียนโครงการเพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป การเขียนโครงการและรายงานผลการดำเนินงาน มีลักษณะเฉพาะและมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ผู้เขียนจำเป็นต้องศึกษาองค์ประกอบ และรายละเอียด ให้ชัดเจนจึงจะลงมือเขียนได้

เรื่องที่ 1 การเขียนโครงการพัฒนาชุมชน

1.1 ความหมายของโครงการ

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “โครงการ” ไว้หลายความหมาย ดังนี้

- 1) โครงการ หมายถึง กลุ่มกิจกรรมที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ โดยมีเวลาเริ่มต้น และสิ้นสุดที่ชัดเจน (ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา. 2545 : 37)
- 2) โครงการ หมายถึง กลุ่มกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน มุ่งตอบสนอง เป้าหมายเดียวกัน มีระยะเวลาเริ่มต้น และสิ้นสุดที่ชัดเจน เป็นงานพิเศษที่ต่างจากงานประจำ (ทวีป ศิริรัศมี. 2544 : 31)
- 3) โครงการ หมายถึง กิจกรรมที่จัดทำขึ้น เพื่อจะแสดงให้เห็นว่าจะทำงานอะไร อย่างไร ที่ไหน เมื่อไร และจะเกิดผลอย่างไร (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2537 : 7)

สรุปความหมายของโครงการ หมายถึง กลุ่มกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่จัดทำขึ้น โดยมี วัตถุประสงค์การปฏิบัติ และช่วงเวลาชัดเจน

1.2 ลักษณะของโครงการ

โครงการที่ดีโดยทั่วไปต้องมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

- 1) นำไปปฏิบัติได้
- 2) สอดคล้องกับสภาพสังคม วัฒนธรรม ชุมชน
- 3) มีรายละเอียดเพียงพอ ระบุช่วงเวลา กลุ่มเป้าหมายแนวทางการปฏิบัติ

ทรัพยากร (บุคลากร งบประมาณ ฯลฯ)

- 4) มีตัวบ่งชี้ที่นำไปสู่การพัฒนา

1.3 วิธีพัฒนาโครงการ

โครงการ เป็นกรอบการคิดวางแผนเค้าโครงการทำงานในอนาคต การพัฒนาโครงการ มีขั้นตอนพอสรุปได้ดังนี้

- 1) ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของชุมชนเพื่อกำหนดปัญหาและความต้องการในการพัฒนา
- 2) กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการทำงาน
- 3) กำหนดกิจกรรมและจัดทำรายละเอียดตามองค์ประกอบของโครงการ
- 4) กำหนดทรัพยากร เช่น งบประมาณ บุคลากร
- 5) กำหนดการติดตาม/ประเมินผล

1.4 โครงสร้าง/องค์ประกอบของโครงการ

โดยทั่วไปการเขียนโครงการจะต้องเขียนตามหัวข้อต่างๆ เพื่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จะได้ทราบว่าจะทำอะไร อย่างไร ที่ไหน เมื่อไร สำหรับโครงสร้างหรือองค์ประกอบที่มักใช้ในการเขียนโครงการ มีดังนี้

- 1) ชื่อโครงการ ควรเขียนเป็นข้อความที่มีความหมายชัดเจน กระชับ และเข้าใจง่าย
- 2) หลักการและเหตุผล ควรเขียนลักษณะบรรยายรายละเอียดตั้งแต่ สภาพความเป็นมา เหตุผลความจำเป็น หลักการมีทฤษฎี นโยบาย สถิติที่เป็นข้อมูลอ้างอิงประกอบ

- 3) วัตถุประสงค์ เป็นข้อความที่แสดงถึงความต้องการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่สอดคล้องกับหลักการเหตุผล สามารถปฏิบัติได้ ภาระบุปริมาณหรือคุณภาพของการดำเนินงานด้วย ก็ได้
- 4) เป้าหมายการดำเนินงาน เป็นรายละเอียดที่แสดงผลผลิตของโครงการ ในเชิงปริมาณ และคุณภาพที่มีลักษณะเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- 5) วิธีดำเนินงาน เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ กิจกรรม อาจมีมากกว่า 1 กิจกรรม โดยเขียนเรียงตามลำดับ จากการเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการทำงาน แสดงระยะเวลาที่ชัดเจนแต่ละกิจกรรม อาจแสดงด้วยปฏิทินการปฏิบัติงาน
- 6) ระยะเวลา ควรระบุระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนเสร็จสิ้นโครงการ
- 7) ทรัพยากรหรืองบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ ซึ่งต้องสอดคล้องกับเป้าหมายและกิจกรรม
- 8) เครื่องข่ายที่เกี่ยวข้อง ระบุ กลุ่มบุคคล ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สนับสนุนส่งเสริมและสามารถขอประสานความร่วมมือในการดำเนินงาน
- 9) การประเมินผล ระบุวิธีการประเมินเป็นระยะตลอดการดำเนินงาน เช่น ก่อนโครงการ ระหว่าง สิ้นสุดโครงการ เพื่อจะได้ทราบว่างานที่จะทำเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายหรือไม่ คุณภาพของงานเป็นอย่างไร
- 10) ผู้รับผิดชอบโครงการ ระบุ ชื่อผู้รับผิดชอบ หรือหน่วยงาน พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ เพื่อความชัดเจน และสะดวกในการติดต่อ
- 11) ความสัมพันธ์กับโครงการอื่น ระบุชื่องาน หรือโครงการ ที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานหรือชุมชนว่ามีโครงการใดบ้างที่สัมพันธ์กับโครงการนี้ และเกี่ยวข้องในลักษณะใดเพื่อความร่วมมือในการทำงาน
- 12) ผลที่คาดว่าจะได้รับ เป็นผลที่เกิดผลจากการที่โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายโดยระบุถึงผลที่จะได้รับภายหลังการดำเนินโครงการ ผลดังกล่าว ควรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ

เรื่องที่ 2 การเขียนรายงานผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

การเขียนผลการดำเนินงานของบุคคล กลุ่ม องค์กร หรือหน่วยงาน เป็นการเขียนรายงาน ซึ่งมีวิธีการเขียนแตกต่างกัน แต่การเขียนรายงานที่สามารถสื่อสารให้เข้าใจ จำเป็นต้องมีการวางแผนและเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ จึงจะทำให้รายงานฉบับนั้นมีประโยชน์ น่าอ่าน และนำไปใช้ในการวางแผนได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อการปรับปรุง พัฒนางานต่อไป

2.1 ความหมายและความสำคัญของรายงานผลการดำเนินงาน

รายงาน คือ เอกสารที่เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน เป้าหมาย ผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไข และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของบุคคล กลุ่ม องค์กร หรือหน่วยงาน

รายงานผลการดำเนินงานมีความสำคัญ เพราะเป็นเอกสารที่แสดงให้เห็น รายละเอียดของผลการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าประสบผลสำเร็จ ไม่สำเร็จอย่างไร เพราะอะไร มีอุปสรรค ปัญหา ในการดำเนินงานด้านใด อย่างไร จะมีแนวทางแก้ไขอย่างไร หากจะพัฒนา ต่อเนื่องจะมีข้อเสนอแนะ ที่เป็นไปได้ได้อย่างไร

2.2 การเขียนรายงานผลการดำเนินงาน

การเขียนรายงานผลการดำเนินงาน เป็นวิธีการนำเสนอผลจากการดำเนินงาน โครงการใด โครงการหนึ่งอย่างมีระบบและเป็นแบบแผน เพื่อสื่อสารให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ การเขียนรายงานให้มีประโยชน์และคุณภาพต่อผู้อ่านหรือผู้เกี่ยวข้อง ผู้เขียนรายงานต้องศึกษาทำความเข้าใจตั้งแต่ วิธีการเขียน การใช้ภาษาที่เหมาะสม การรู้จักนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียด และขั้นตอนของการดำเนินงาน ตั้งแต่แรกเริ่มจนจบ เรียงลำดับตั้งแต่ความเป็นมา วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค พร้อมข้อเสนอแนะ ฯลฯ เพื่อสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจตามลำดับ และจัดพิมพ์เป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ที่น่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้อ้างอิงได้

ขั้นตอนการเตรียมการเขียนรายงาน

การเขียนรายงานที่ดีมีคุณภาพ ต้องมีการวางแผนและเตรียมการอย่างเป็นลำดับ
ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่หนึ่ง เตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นเนื้อหาและส่วนประกอบ เช่น วัตถุประสงค์ และขอบข่ายเนื้อหา รายละเอียดเนื้อหาที่ครบถ้วน ซึ่งต้องใช้เวลาในการรวบรวม

ขั้นที่สอง กำหนดประเภทของผู้อ่านรายงาน ผู้เขียนจะต้องทราบว่า รายงานที่จัดทำขึ้น มีใครบ้างที่จะเป็นผู้อ่าน เพื่อจะได้นำเสนอรายงานด้วยรายละเอียด เลือกภาษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับระดับของผู้อ่าน

ขั้นที่สาม กำหนดเค้าโครงเรื่อง หรือกรอบของการเขียนรายงานเป็นการกำหนด หัวข้อหลักและหัวข้อย่อยนั่นเอง หัวข้อของเค้าโครงเรื่องควรครอบคลุมประเด็นที่ต้องการนำเสนอ เพื่อช่วยให้ง่ายและสะดวกต่อการเขียน สามารถเรียงลำดับเนื้อหาหรือผลการดำเนินงานตั้งแต่ เริ่มต้นจนจบ

หลักการวางเค้าโครงเรื่องในการเขียนรายงาน

1. ควรจัดเรียงลำดับหัวข้อเรื่องอย่างต่อเนื่อง และสัมพันธ์กัน
2. การจัดเรียงหัวข้อ ควรเชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล
3. ควรคำนึงถึงความสนใจของผู้อ่าน
4. หัวข้อแต่ละหัวข้อควรครอบคลุมรายละเอียดที่ต้องการนำเสนอ

หลักและข้อควรคำนึงในการเขียนรายงาน

การเขียนรายงานทุกประเภทให้มีคุณภาพสามารถนำเสนอและสื่อสารได้ตรง
ประเด็นตามที่ต้องการ ผู้เขียนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ความถูกต้อง ควรนำเสนอข้อมูล รายละเอียดเนื้อหาที่ถูกต้อง ไม่บิดเบือนความจริง นำเสนออย่างตรงไปตรงมา
2. ความกระชับ รัดกุม ตรงประเด็น ตรวจสอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน หลีกเลี่ยงถ้อยคำที่ฟุ่มเฟือย วลีที่ซ้ำ ๆ กัน คุณค่าของรายงานไม่ได้วัดที่ปริมาณจำนวนหน้า แต่วัดจากความชัดเจน ครบถ้วน ความตรงประเด็นของเนื้อหา

3. ความชัดเจนและสละสลวย โดยพิจารณาประโยคที่ง่าย ถูกต้องตามหลักการเขียน หลักไวยากรณ์ และเครื่องหมายวรรคตอน การย่อหน้า รวมทั้งการสะกดคำ หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาถ้อยคำที่คลุมเครือ มีหลายความหมาย ควรใช้หัวข้อย่อยเพื่อไม่ให้สับสน
4. การเขียนเรียบเรียงรายงาน ซึ่งอาจแบ่งเนื้อหาจากภายในเล่มเป็นตอน หรือเป็นบท ต้องมีความต่อเนื่องกันตลอดทั้งเล่ม เมื่อเขียนต้นร่างเสร็จ ควรได้อ่านตรวจทานทุกข้อความ อ่านแล้วไม่รู้สึกสะดุดมีความต่อเนื่อง อย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งเล่ม
5. การนำเสนอข้อมูลในการเขียนรายงาน มีข้อมูลที่น่าสนใจ แบ่งเป็น สอง ประเภท คือ ข้อมูลที่เป็นจำนวน สถิติ ตัวเลข และข้อมูลที่เป็นข้อความบรรยาย สำหรับการนำเสนอข้อมูลที่เป็นสถิติ ตัวเลข ควรนำเสนอในรูปแบบของตาราง แผนภูมิ หรือแผนภาพตามความเหมาะสม พร้อมทั้งมีเลขที่และชื่อกำกับตาราง หรือแผนภูมิด้วย เพื่อผู้อ่านจะได้ทราบว่าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใด นอกจากนี้ต้องระบุที่มาของข้อมูลให้ชัดเจนอีกด้วย ส่วนข้อมูลที่เป็นข้อความบรรยายต้องนำเสนอข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญ หากข้อมูลใดที่สำคัญแต่เนื้อหาไม่ต่อเนื่องกับกรอบเค้าโครงที่กำหนดไว้ ควรนำไปไว้ในภาคผนวก ทั้งนี้ เพื่อให้ได้รายงานที่เป็นเอกภาพ ผู้อ่านอ่านแล้วสามารถจับประเด็นที่น่าสนใจได้ชัดเจน การนำเสนอข้อมูล ต้องคำนึงถึงลำดับก่อนหลัง โดยเริ่มต้นด้วยข้อมูลเบื้องต้นที่ง่ายแก่การเข้าใจก่อน แล้วจึงนำเสนอข้อมูลที่ซับซ้อนกว่าตามลำดับ
6. การแบ่งย่อหน้า โดยทั่วไปย่อหน้าแต่ละย่อหน้าจะบอกเรื่องราวเพียงประเด็นใดประเด็นหนึ่ง การจัดแบ่งย่อหน้าควรเรียงลำดับ เพื่อให้เนื้อความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน การแบ่งย่อหน้าขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้เขียนแต่ละคน เช่น ต้องการสื่อสารกับผู้อ่าน ต้องการเน้นข้อความบางตอน ต้องการช่วยให้ผู้อ่านอ่านข้อความแต่ละย่อหน้าได้รวดเร็ว เป็นต้น

7. การอ่านทบทวนซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของการเขียน คือ อ่านทบทวนสิ่งที่เขียนทั้งหมดว่ามีข้อความใดที่ยังไม่สมบูรณ์ การเรียงลำดับเรื่องมีความเชื่อมโยงกันหรือไม่ ข้อความสำคัญที่ยังไม่ได้กล่าวถึงจะทำให้มองเห็นจุดที่ควรแก้ไข

2.3 รูปแบบรายงาน

รูปแบบของรายงาน จะประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ส่วนประกอบตอนต้น ส่วนเนื้อเรื่อง และส่วนประกอบตอนท้าย รายงานแต่ละส่วน ประกอบด้วยส่วนย่อย ๆ ดังนี้

1. ส่วนประกอบตอนต้น ประกอบด้วย
 - 1.1 ปกนอก ระบุชื่อเรื่อง ชื่อผู้ทำรายงาน ชื่อหน่วยงาน
 - 1.2 ใบบรองปก เป็นกระดาษเปล่า 1 แผ่น
 - 1.3 ปกใน มีข้อความเช่นเดียวกับปกนอก
 - 1.4 คำนำ เป็นข้อความเกริ่นทั่วไปเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจขอบข่ายเนื้อหาของรายงาน อาจกล่าวถึงความเป็นมาของการสำรวจ และรวบรวมข้อมูล และขอบคุณผู้ให้ความช่วยเหลือ
 - 1.5 สารบัญ เป็นการเรียงลำดับหัวข้อของเนื้อเรื่องพร้อมทั้งบอกเลขหน้าของหัวข้อเรื่อง
2. ส่วนเนื้อเรื่อง ประกอบด้วย
 - 2.1 บทนำ เป็นส่วนที่บอกเหตุผลและความมุ่งหมายของการทำรายงาน ขอบข่ายของเรื่อง วิธีการดำเนินการ โดยย่อ การศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล
 - 2.2 เนื้อหา ถ้าเป็นเรื่องยาว ควรแบ่งออกเป็นบท ๆ ถ้าเป็นรายงานสั้น ๆ ไม่ต้องแบ่งเป็นบท แบ่งเป็นหัวข้อต่อเนื่องกันไป
 - 2.3 สรุป เป็นตอนสรุปผลการศึกษาค้นคว้า และเสนอแนะประเด็นที่ควรศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป

3. ส่วนประกอบตอนท้าย ประกอบด้วย
 - 3.1 ภาคผนวก เป็นข้อมูลที่มีใช้เนื้อหาโดยตรง เช่น ข้อความ ภาพ สถิติ ตาราง ช่วยเสริมรายละเอียดเพิ่มเติมแก่เนื้อหา
 - 3.2 บรรณานุกรม คือ รายชื่อหนังสือ เอกสารหรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่ใช้ประกอบในการเขียนรายงาน โดยเรียงลำดับตามพยัญชนะตัวแรกของชื่อผู้แต่งหรือแหล่งข้อมูล ชื่อหนังสือ ครั้งที่พิมพ์ จังหวัดหรือเมืองที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ และปีที่พิมพ์ ถ้าข้อมูลทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยข้อมูลที่เป็นภาษาไทยก่อน

กิจกรรม

ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่อไปนี้

1. อธิบายความหมายของโครงการโดยสรุป แล้วบันทึกลงในสมุดบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน
2. สรุปลักษณะของโครงการที่ดีและวิธีพัฒนาโครงการ โดยบันทึกลงในสมุดบันทึก
3. อธิบายองค์ประกอบและเขียนรายงานโครงการพัฒนาใดโครงการพัฒนาหนึ่งในชุมชนของผู้เรียน โดยปรึกษากับบุคลากรของ อบต. เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้อาจศึกษาและดูตัวอย่างโครงการต่าง ๆ จากหน่วยงานดังกล่าว แล้วนำเสนอสรุปประจำกลุ่ม
4. สรุปความหมาย และความสำคัญของรายงานผลการดำเนินงาน โดยบันทึกลงในสมุดบันทึกการเรียนรู้
5. ประสานงานกับหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนของผู้เรียน เช่น อบต. โรงเรียน สถานีอนามัย ฯลฯ เพื่อขอข้อมูลและศึกษาเอกสารรายงานผลการดำเนินงาน หรือค้นคว้าจากห้องสมุด
6. รวมกลุ่มกับเพื่อนร่วมมือกันเขียนรายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาโครงการใดโครงการหนึ่งที่น่าสนใจ แล้วฝึกการนำเสนอและรายงานสรุปผล พร้อมทั้งนำส่งรายงานผลการดำเนินงานดังกล่าวให้ครูประจำกลุ่มตรวจเพื่อทราบข้อควรปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

บทที่ 5

การพัฒนาอาชีพในชุมชนและสังคม

สาระสำคัญ

การพัฒนาอาชีพในชุมชนและสังคม มีความจำเป็นต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับตลาดแรงงานในระดับประชาคมอาเซียน และศักยภาพของประเทศไทย ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้ง ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต รวมถึงศักยภาพด้านทรัพยากรมนุษย์ โดยนำศักยภาพของประเทศไทยมาพัฒนาอาชีพในชุมชนและสังคมใน 5 กลุ่มอาชีพ คือ เกษตรกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และการบริหารจัดการและการบริการ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เมื่อศึกษาบทที่ 5 แล้วผู้เรียนสามารถ

1. รู้และเข้าใจแนวโน้มการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
2. รู้และเข้าใจศักยภาพของประเทศไทย
3. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพของประเทศไทย เพื่อนำไปสู่อาชีพในชุมชนและสังคมได้

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 อาเซียนกับการพัฒนาอาชีพ

เรื่องที่ 2 จุดเด่นของประเทศไทยในการผลักดันเศรษฐกิจสร้างสรรค์

เรื่องที่ 3 ศักยภาพของประเทศไทยกับการพัฒนาอาชีพ

บทที่ 5

การพัฒนาอาชีพในชุมชนและสังคม

เรื่องที่ 1 อาเซียนกับการพัฒนาอาชีพ

การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอาเซียนให้มีความเจริญก้าวหน้าและแข่งขันได้ในระดับสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในหลายด้านที่ส่งผลให้โลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์อันเป็นยุคของสังคมฐานความรู้ กลไกความร่วมมือด้านการศึกษาก็เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการสร้างอาเซียนสู่การเป็นประชาคมที่มีความมั่นคงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพมนุษย์เพื่อสร้างอนาคตที่รุ่งเรืองของอาเซียน

การพัฒนามาตรฐานอาชีพที่เน้นศักยภาพในอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพในระดับภูมิภาคและระดับโลก พร้อมทั้งสามารถสนองตอบความต้องการของภาคอุตสาหกรรม

ความร่วมมือของอาเซียนด้านการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดตั้งประชาคมอาเซียนซึ่งมีเป้าหมายที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาภูมิภาคอย่างยั่งยืน โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางสำหรับประเทศไทยประโยชน์ที่จะได้รับในกรอบความร่วมมือกับอาเซียน ได้แก่ ความช่วยเหลือด้านวิชาการ และเทคนิคภายใต้โครงการต่าง ๆ รวมทั้งการกำหนดนโยบายที่อาศัยการผลักดันร่วมกันภายใต้กรอบอาเซียน นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสในการเสริมสร้างศักยภาพของประเทศ และโอกาสที่จะมีสิทธิมีเสียงในการผลักดันนโยบายของประเทศสู่เวทีระดับนานาชาติ ตลอดจนโอกาสในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศไทยในเวทีโลก ความร่วมมือระหว่างประเทศไทยด้านการศึกษาเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายโอกาสทางการศึกษา การยกระดับคุณภาพการศึกษา การนำโครงสร้างพื้นฐานสิ่งอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามารองรับการขยายโอกาสและการยกระดับคุณภาพการศึกษาตลอดจนการบริหารจัดการทางการศึกษาในเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างประชาคมอาเซียนให้เป็นดินแดนแห่งความสงบสุข สันติภาพและมีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

ประเทศไทยมีเศรษฐกิจแบบผสม มีรายได้หลักจากอุตสาหกรรมการส่งออกสินค้า การท่องเที่ยว การบริการ เกษตรกรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีมูลค่าการส่งออกเป็นอันดับที่ 24 ของโลก และมีมูลค่าการนำเข้าเป็นอันดับที่ 23 ของโลก ตลาดนำเข้าสินค้าไทยที่สำคัญ ได้แก่ ญี่ปุ่น จีน สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ สิงคโปร์ ใต้หวัน เกาหลีใต้ ซาอุดีอาระเบีย และอินโดนีเซีย

อย่างไรก็ตาม แรงงานส่วนใหญ่ของไทยอยู่ในภาคเกษตรกรรม โดยมีข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญที่สุดของประเทศ และถือได้ว่าเป็นประเทศที่ส่งออกข้าวเป็นอันดับ 1 ของโลก ด้วยสัดส่วนการส่งออกคิดเป็นร้อยละ 36 ของโลก ประเทศไทยมีพื้นที่ซึ่งเหมาะต่อการเพาะปลูกกว่า 27.25% ซึ่งในจำนวนนี้กว่า 55% ใช้สำหรับการปลูกข้าว ส่วนพืชผลทางการเกษตรอื่น ๆ ได้แก่ ยางพารา ผักและผลไม้ต่าง ๆ การเพาะเลี้ยง ปศุสัตว์ เช่น วัว สุกร เป็ด ไก่ สัตว์น้ำทั้งปลาน้ำจืด ปลาน้ำเค็มในกระชัง การทำนาถ้ำ การเลี้ยงหอย รวมไปถึงการประมงทางทะเล เนื่องจากประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ด้านพืชพรรณธัญญาหารตลอดปี จึงได้ชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก และเป็นผู้ส่งออกอาหารรายใหญ่ของโลกเป็นอันดับที่ 5

เรื่องที่ 2 จุดเด่นประเทศไทย ในการผลักดันเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การแบ่งอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยนั้น คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม 15 สาขา คือ

1. กลุ่มวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เช่น งานฝีมือ การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ธุรกิจอาหารไทยและการแพทย์แผนไทย
2. กลุ่มศิลปะ เช่น ศิลปะการแสดง ทักษะศิลป์
3. กลุ่มสื่อ เช่น ภาพยนตร์ สิ่งพิมพ์ กระจายเสียง เพลง
4. กลุ่มงานสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ใช้สอย เช่น การออกแบบ แฟชั่นต่าง ๆ อาทิ เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า เครื่องประดับ สถาปัตยกรรม โฆษณา และซอฟต์แวร์ต่าง ๆ

2.1 การนำจุดเด่นของประเทศไทย มาใช้ผลักดันเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ชาวต่างชาติชื่นชมเมืองไทยว่ามีความโดดเด่นด้านความสามารถสร้างสรรค์ นอกจากอาหารไทยเป็นอาหารอร่อยและเป็นอาหารเพื่อสุขภาพด้านวัฒนธรรม เช่น ดนตรี ศาสนา แฟชั่น ศิลปะการต่อสู้ (มวยไทย) วิถีการดำเนินชีวิต (แบบไทยพุทธ) กีฬา การละเล่นต่าง ๆ และช้างไทย และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เมืองไทยมีจุดเด่นที่เห็นได้ชัดเจนก็คือเรื่อง "จิตสำนึกในการให้บริการ" ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในสาขาบริการ เช่น

1. การโรงแรม
2. การแพทย์ พยาบาล และผู้ช่วยในโรงพยาบาล ทั้งการแพทย์ตะวันตกและตะวันออก (โดยเฉพาะแพทย์แผนไทย) งานในส่วนของท่านตกรรม และศัลยกรรมความงาม
3. อาหารและบริการด้านอาหาร ที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์มาประดิษฐ์หรือพัฒนาอาหารไทยให้ทันสมัย ประยุกต์ ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น มีเมนูน่าสนใจ ในส่วนของร้านอาหารต้องส่งเสริมยกระดับให้เป็น

มาตรฐานสากล คือ การบริหารจัดการร้านอาหารเพื่อให้สามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน มีการจัดการที่เป็นระบบ พนักงานเสิร์ฟได้รับการอบรมให้สามารถให้บริการได้ในระดับมาตรฐานสากล เป็นต้น

2.2 จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ผ้าในงานหัตถกรรมพื้นบ้าน

ผ้าในงานหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยทั่วไปมีอยู่ สอง ลักษณะ คือ ผ้าพื้นและผ้าลาย ผ้าพื้นได้แก่ ผ้าที่ทอเป็นสี่เหลี่ยมธรรมดาไม่มีลวดลาย ใช้สีตามความนิยม ในสมัยโบราณสีที่นิยมทอ คือ สีน้ำเงิน สีกรมท่า และสีเทา ส่วนผ้าลายนั้น เป็นผ้าที่มีการประดิษฐ์ลวดลายหรือดอกดวงเพิ่มขึ้น เพื่อความงดงาม มีชื่อเรียกเฉพาะตามวิธี เช่น ถ้าใช้ทอ (เป็นลายหรือดอก) เรียกว่า ผ้ายก ถ้าทอด้วยเส้นด้ายคนละสีกับสีพื้นเป็นลายขวาง และตาหมากรุก เรียกว่า ลายตาโจง ถ้าใช้เขียนหรือพิมพ์จากแท่งแม่พิมพ์โดยใช้มือกด เรียกว่า ผ้าพิมพ์ หรือผ้าลาย ซึ่งเป็นผ้าพิมพ์ลายที่คนไทยเขียนลวดลายเป็นตัวอย่าง ส่งไปพิมพ์ที่ต่างประเทศ เช่น อินเดีย ผ้าเขียนลายส่วนมากเขียนลายทอง แต่เดิมชาวบ้านรู้จักทอแต่ผ้าพื้น (คือ ผ้าทอพื้นเรียบไม่ยกดอกและมีลวดลาย) ส่วนผ้าลาย (หรือผ้ายก) นั้น เพิ่งมารู้จักทำขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น หรือสมัยอยุธยาตอนปลาย

การทอผ้านี้มีอยู่ในทุกภาคของประเทศ หลักการและวิธีการนั้นคล้ายคลึงกันทั้งหมด แต่อาจมีข้อปลีกย่อยแตกต่างกันบ้าง การทอจะทำด้วยมือโดยตลอดใช้เครื่องมือเครื่องใช้แบบง่าย ๆ ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญและความประณีต

การทอผ้าที่ชาวบ้านทำกันนั้น ต้องอาศัยความจำและความชำนาญเป็นหลัก เพราะไม่มีเขียนบอกไว้เป็นตำรา นอกจากนี้ยังพยายามรักษารูปแบบและวิธีการเอาไว้อย่างเคร่งครัด จึงนับว่าเป็นการอนุรักษ์ศิลปกรรมแขนงนี้ไว้อีกด้วย

2.3 สถานที่ท่องเที่ยว จุดเด่นที่น่าสนใจ

อาณาเขตพื้นที่ของป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขาพระวิหาร ป่าฝั่งซ้ายลำโดมใหญ่ ท้องที่อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ และอำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี สภาพธรรมชาติที่มีทัศนียภาพสวยงามเด่นชัดเฉพาะตัวอยู่หลายแห่ง มีสภาพป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งของแร่ธาตุหลายชนิด ตลอดจนโบราณสถานสำคัญ ๆ อีกหลายจุดที่สามารถจัดให้เป็นแหล่งนันทนาการ ควรค่าแก่การศึกษาหาความรู้ และพักผ่อนหย่อนใจได้เป็นอย่างดี อีกหลายแห่ง เช่น ผามออีแดง นับเป็นสถานที่ตรงจุดชายแดนเขตประเทศไทย ติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา ใกล้ทางขึ้นสู่ปราสาทเขาพระวิหารที่มีทัศนียภาพสวยงามเป็นจุดชมวิวิเวททัศนียภาพที่แนวชายแดนราชอาณาจักรกัมพูชา และบริเวณปราสาทเขาพระวิหารได้อย่างสวยงามและกว้างไกลที่สุด จุดสูงสุดของหน้าผามออีแดงสามารถส่องกล้องชมปราสาทเขาพระวิหารได้ชัดเจน มีความสวยงามและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณสถาน และหากในอนาคตอันใกล้นี้ ประเทศไทยสามารถเปิดความสัมพันธ์ไมตรีกับราชอาณาจักรกัมพูชาได้แล้ว มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองประเทศได้อย่างใกล้ชิดและมีค่านึงนักร **ปราสาทโดนตวล** เป็นปราสาทหนึ่งที่สำคัญอีก

แห่งหนึ่งที่มีศิลปวัฒนธรรมน่าศึกษาอยู่มาก ตั้งอยู่ตรงเขตชายแดนของประเทศไทยอยู่ห่างจากหน้าผาเพียงเล็กน้อย ประมาณ 300 เมตร **สถูปคู่** เป็นโบราณวัตถุมีอยู่ 2 องค์ ตั้งคู่อยู่บริเวณทิศตะวันตกของผามออีแดง ถ้าเดินทางจากผามออีแดงไปยังเขาพระวิหารก็จะผ่านสถูปคู่นี้ มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมและส่วนบนกลม ก่อสร้างด้วยหินทราย เป็นท่อนที่ตัดและตกแต่งอีกที นับว่าแปลกจากศิลปวัฒนธรรมยุคอื่นใด **ทำนบสระตราว** สร้างด้วยท่อนหินทราย ซึ่งตัดมาจากแหล่งตัดหินมาวางเรียงกันอย่างเป็นระเบียบ และตอนนี้ได้มีการบูรณะและทำความสะอาดบริเวณสระตราว สามารถเก็บกักน้ำ นำขึ้นมาใช้อุปโภคบริการแก่เจ้าหน้าที่ และนักท่องเที่ยว ณ บริเวณผามออีแดง และปราสาทเขาพระวิหารได้อย่างเพียงพอ

ในเขตชายแดนฝั่งตะวันออกและตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ราชอาณาจักรกัมพูชา มีสภาพภูมิประเทศสวยงามด้วยทิวเขายาวสุดสายตา ปกคลุมด้วยป่าไม้ น้ำตก และแม่น้ำสายสำคัญ เช่น แม่น้ำโขง แม่น้ำสาละวิน นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นที่จับจ่ายใช้สอยข้าวของเครื่องใช้ของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ตลาดการค้าชายแดนอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ตลาดการค้าชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ตลาดการค้าชายแดนช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ตลาดการค้าชายแดนจังหวัดมุกดาหาร นอกจากนี้เป็นช่องทางการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านแล้วยังเป็นเส้นทางการเดินทางไปท่องเที่ยวในประเทศเพื่อนบ้านได้อีกด้วย

เรื่องที่ 3 ศักยภาพประเทศไทยกับการพัฒนาอาชีพ

3.1 ภูมิศาสตร์

ประเทศไทยมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่หลากหลาย ภาคเหนือเป็นพื้นที่ภูเขาสูงสลับซับซ้อน จุดที่สูงที่สุดในประเทศไทย คือ ดอยอินทนนท์ ประมาณ 2,565 ตารางกิโลเมตรเหนือระดับน้ำทะเล รวมทั้งยังปกคลุมด้วยป่าไม้อันเป็นต้นน้ำลำธารที่สำคัญของประเทศ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของที่ราบสูงโคราช สภาพของดินค่อนข้างแห้งแล้งและไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกผัก แม่น้ำเจ้าพระยาเกิดจากแม่น้ำ

หลายสายที่ไหลมาบรรจบกันที่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ อันได้แก่ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน ทำให้ภาคกลางกลายเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดในประเทศ และถือได้ว่าเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของคาบสมุทรไทย-มาเลย์ ขนาบด้วยทะเลทั้งสองด้าน มีจุดที่แคบลง ณ คอคอดกระ แล้วขยายใหญ่เป็นคาบสมุทรมลายู ส่วนภาคตะวันตกเป็นหุบเขาและแนวเทือกเขาซึ่งพาดตัวมาจากทางตะวันตกของภาคเหนือ

แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำ โขงถือเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศไทย การผลิตของอุตสาหกรรมเกษตรจะต้องอาศัยผลผลิตที่เกี่ยวเนื่องได้จากแม่น้ำทั้งสองและสาขาทั้งหลาย อ่าวไทยกินพื้นที่ประมาณ 320,000 ตารางกิโลเมตร ซึ่งไหลมาจากแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำบางปะกง และแม่น้ำตาปี ซึ่งเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว เนื่องจากน้ำตื้นใสมตามแนวชายฝั่งของภาคใต้และคอคอดกระ อ่าวไทยยังเป็นศูนย์กลางทางอุตสาหกรรมของประเทศ เนื่องจากมีท่าเรือหลักในสต๊อ์บ และถือได้ว่าเป็นประตูที่จะนำไปสู่ท่าเรืออื่นๆ ในกรุงเทพมหานคร ส่วนทะเลอันดามันเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ามากที่สุด เนื่องจากมีรีสอร์ทที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในทวีปเอเชีย รวมถึงจังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดระนอง จังหวัดพังงา จังหวัดตรัง เป็นต้น

ผานกแอ่น ในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง

ภูมิภาค

สหภาพแห่งชาติได้แบ่งประเทศไทยออกเป็น 6 ภูมิภาค ตามลักษณะธรรมชาติ รวมถึงธรณีสันฐาน และทางน้ำ รวมไปถึงรูปแบบวัฒนธรรมมนุษย์ โดยภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ ภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ทั้งหกนี้มีความแตกต่างกันโดยมีเอกลักษณ์ของตนเองในด้านประชากร ทรัพยากรพื้นฐาน ลักษณะธรรมชาติ และระดับของพัฒนาการทางสังคม และเศรษฐกิจ ความหลากหลายในภูมิภาคต่าง ๆ เหล่านี้ได้เป็นส่วนสำคัญต่อลักษณะทางกายภาพของประเทศไทย

ป่าสนในจังหวัดเชียงใหม่

ภาคเหนือ มีลักษณะภูมิประเทศแบบภูเขาสูงสลับกับหุบเขาและพื้นที่สูงซึ่งติดต่อกับเขตที่ราบลุ่มตอนกลางของประเทศ มีทิวเขาที่วางตัวยาวในแนวเหนือ-ใต้ ระหว่างทิวเขาจะมีหุบเขาและแอ่งที่ราบระหว่างภูเขาเป็นที่ตั้งของตัวจังหวัด เช่น จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน น่าน และแพร่ ทิวเขาที่สำคัญได้แก่ ทิวเขาถนนธงชัย ทิวเขาแดนลาว ทิวเขายูนนาน ทิวเขาผีปันน้ำ และทิวเขาหลวงพระบาง ช่วงฤดูหนาวในเขตภูเขาของภาคเหนือ อุณหภูมิต่ำเหมาะสมต่อการปลูกไม้ผลเมืองหนาว อาทิ ลิ้นจี่และสตรอว์เบอร์รี่ แม่น้ำในภาคเหนือหลายสาย รวมไปถึงแม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน ไหลมาบรรจบกันและก่อให้เกิดเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในอดีตลักษณะทางธรรมชาติเหล่านี้ทำให้ภาคเหนือสามารถทำการเกษตรได้หลายประเภท รวมไปถึงการทำนาในหุบเขาและการปลูกพืชหมุนเวียนในเขตพื้นที่สูง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสาน ประกอบด้วยจังหวัด 20 จังหวัด มีเนื้อที่ 168,854 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งประเทศ สภาพพื้นที่อยู่บนที่ราบสูง มีแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายหลัก อาชีพหลัก คือ การทำนา ปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา และผลิตผ้าไหม เป็นอุตสาหกรรม ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจ เนื่องจากผ้าไหมเป็นที่นิยมทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งลักษณะภูมิประเทศ เป็น 5 เขต ได้แก่

ทิวเขาด้านทิศตะวันตก ประกอบด้วยทิวเขาดงพญาเย็น มีลักษณะเด่น คือ ส่วนที่เป็นหินทราย จะยกตัวสูงขึ้นเป็นขอบชันกับพื้นที่ภาคกลาง และมีภูเขาโดดตัดจำนวนมาก ได้แก่ ภูเรือ ภูหอ ภูหลวง ภูกระดึง เป็นภูเขาหินทราย พบภูเขาหินปูนแทรกสลับอยู่บ้าง

ทิวเขาทางด้านใต้ มีทิวเขาสันกำแพงและทิวเขาพนมดงรักเป็นทิวเขาหลัก ทิวเขาสันกำแพงมีลักษณะเป็นหินปูน หินดินดานภูเขาไฟ และหินทราย ส่วนทิวเขาพนมดงรักเป็นทิวเขาที่เป็นภูเขาหินทราย และยังมีภูเขาไฟดับแล้วตั้งอยู่

ทิวเขากลาง เป็นเนินและภูเขาเตี้ย เรียกว่า ทิวเขาภูพาน

ที่ราบแอ่งโคราช เป็นพื้นที่ราบของกลุ่มน้ำชี และมูล ที่ไหลลงสู่มแม่น้ำโขง เป็นที่ราบที่มีเนื้อที่กว้างที่สุดของประเทศ จุดเด่นของแอ่งโคราชคือ มีการพบซากดึกดำบรรพ์ ไม้กลายเป็นหิน ซ้างโบราณและไดโนเสาร์จำนวนมาก

แอ่งสกลนคร เป็นที่ราบบริเวณฝั่งแม่น้ำโขง มีแม่น้ำสายสั้น ๆ เช่น แม่น้ำสงคราม เป็นต้น บริเวณนี้มีหนองน้ำขนาดใหญ่ เรียกว่า "หนองหาน" เกิดจากการยุบตัวจากการละลายของเกลือหิน

ทิวเขาเพชรบูรณ์

ภาคกลาง เป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ จนได้รับการขนานนามว่า "อู่ข้าวอู่น้ำ" มีระบบชลประทานที่ได้พัฒนาสำหรับเกษตรกรรมทำนาในภาคกลาง โดยได้พัฒนาต่อเนื่องมาตั้งแต่อาณาจักรสุโขทัย มาจนถึงปัจจุบัน ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มมีแนวภูเขาเป็นขอบด้านตะวันออกและตะวันตก ได้แก่ ทิวเขาเพชรบูรณ์ และทิวเขาดงพญาเย็น ลักษณะทางภูมิศาสตร์บริเวณภาคกลางตอนบนเป็นที่ราบเชิงเขา ลานพักลำน้ำ และเนินตะกอนรูปพัด ส่วนด้านตะวันออกเป็นที่ราบลาดเนินตะกอนเชิงเขาและภูเขาโดดเดี่ยว ๆ ซึ่งเป็นภูเขาไฟเก่า พบทั้ง

หินบะชอลด์ หินโรโอไลต์ และหินกรวดภูเขาไฟ มีพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำยม แม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน และแม่น้ำป่าสัก ส่วนภาคกลางตอนล่าง มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มโดยตลอด มีลานตะพักลำน้ำเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง และคันดินธรรมชาติยาวนานตามแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำท่าจีน ที่ราบภาคกลางตอนกลางมีชื่อเรียกว่า "ทุ่งราบเจ้าพระยา" เริ่มตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์ไปจนสุดอ่าวไทย

ภาคตะวันออก ประกอบด้วย 7 จังหวัด มีอาณาเขตทิศเหนือติดกับภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออก ติดกับราชอาณาจักรกัมพูชา ทิศใต้และทิศตะวันตก ติดกับอ่าวไทย มีเนื้อที่ 34,380 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศของภาคตะวันออกแบ่งได้ 4 ลักษณะ คือ ภูมิประเทศส่วนทิวเขา มีทิวเขาสันกำแพง ทิวเขาจันทบุรี และทิวเขาบรรทัด ภูมิประเทศส่วนที่เป็นที่ราบลุ่มน้ำ คือ ที่ราบลุ่มน้ำบางปะกง ที่ราบชายฝั่งทะเล ตั้งแต่ปากแม่น้ำบางปะกงไปจนสุดเขตแดนที่จังหวัดตราด ส่วนใหญ่ชายฝั่งทะเล จะมีหาดทรายสวยงาม ทั้งส่วนเกาะและหมู่เกาะ เช่น เกาะสีชัง เกาะเสม็ด หมู่เกาะช้าง และเกาะกูด

เมืองพัทยา

ภาคตะวันตก ประกอบด้วย 5 จังหวัด มีเนื้อที่ 53,679 ไร่ มีเทือกเขาตะนาวศรีเป็นเทือกเขายาวตั้งแต่ภาคเหนือมาถึงภาคตะวันตกของประเทศ และเป็นพรมแดนทางธรรมชาติระหว่างไทยกับพม่า สภาพภูมิประเทศของภาคตะวันตก มีลักษณะเช่นเดียวกับภาคเหนือ โดยมีภูเขาสูงสลับกับหุบเขา ซึ่งมีแม่น้ำไหลผ่าน มีที่ราบลุ่มน้ำสำคัญ ได้แก่ ที่ราบลุ่มน้ำปิง-วัง ที่ราบลุ่มน้ำแม่กลอง และที่ราบลุ่มน้ำเพชรบุรี ภาคตะวันตกมีพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์เป็นจำนวนมาก ทรัพยากรน้ำและแร่ธาตุ เป็นทรัพยากรที่สำคัญของภาค โดยอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ถือว่าเป็นอุตสาหกรรมหลัก นอกจากนี้ภาคตะวันตกยังเป็นที่ตั้งของเขื่อนที่สำคัญของประเทศ

หาดมาหยง ในหมู่เกาะพีพี

ภาคใต้ เป็นส่วนหนึ่งของคาบสมุทรแคบ ๆ มีความแตกต่างกับภาคอื่น ๆ ของไทยทั้งในด้านสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และทรัพยากร ลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้แบ่งเป็น 4 แบบ ได้แก่

ทิวเขา ประกอบด้วยทิวเขาคำคัญ ได้แก่ ทิวเขาภูเก็จ ทิวเขานครศรีธรรมราช และทิวเขาสันกาลาศิรี **ที่ราบฝั่งอ่าวไทย**และ**ที่ราบฝั่งอันดามัน** โดยที่ราบฝั่งอ่าวไทย ตั้งอยู่ทางตะวันออกของภาคใต้ มีลักษณะเป็นอ่าวขนาดใหญ่กระจัดกระจาย ชายฝั่งค่อนข้างเรียบตรง และมีหาดทรายสวยงาม และยังมีส่วนที่เป็นหาดเลนและโคลน จะเป็นป่าชายเลน มีลักษณะเด่น คือ มีแหลมที่เกิดจากการทับถมของทรายและโคลน 2 แห่ง ได้แก่ แหลมตะลุมพุก จังหวัดนครศรีธรรมราช และแหลมตาชี จังหวัดปัตตานี และมีทะเลสาบสงขลา เป็นทะเลสาบ 3 น้ำ คือ น้ำเค็ม น้ำจืด และน้ำกร่อย ซึ่งจะต่างกันตามสภาพการรับน้ำที่ไหลเข้าทะเลสาบ ที่เกิดจากคลื่นและกระแสน้ำพัดพาตะกอนทรายไปทับถมเป็นแนวสันทราย ส่วนที่ราบฝั่งทะเลอันดามัน จะอยู่ด้านตะวันตกของภาค มีลักษณะเป็นชายฝั่งแบบขรุขระ มีที่ราบแคบเนื่องจากมีชายเขาและหน้าผาดัดชายฝั่ง และมีหาดทรายขาวแคบ ๆ

เกาะ ภาคใต้มีเกาะและหมู่เกาะมากมาย โดยฝั่งอ่าวไทยมีเกาะสำคัญเช่น เกาะสมุย เกาะพะงัน หมู่เกาะอ่างทอง เป็นต้น ส่วนฝั่งอันดามันมีเกาะภูเก็จ ซึ่งเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย หมู่เกาะพีพี หมู่เกาะสิมิลัน เกาะตะรุเตา

เศรษฐกิจของภาคใต้ ขึ้นอยู่กับการผลิตยางสำหรับอุตสาหกรรม การปลูกมะพร้าว การทำเหมืองแร่-ดินบุก และการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก ลักษณะเด่นของภูมิประเทศแบบม้วนตัวกับภูเขาและการขาดแม่น้ำสายใหญ่ ๆ มีแนวภูเขาซึ่งเรียงตัวกันในแนวเหนือ-ใต้ และ ป่าฝนเขตร้อนอันลึกลับได้ทำให้เกิดการโคดเคี้ยวในยุคเริ่มต้น และการพัฒนาทางการเมืองแยกต่างหากกับส่วนอื่น ๆ ของ

ประเทศ การเข้าถึงทะเลอันดามันและอ่าวไทย ทำให้ภาคใต้เป็นทางผ่านของทั้งพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และศาสนาอิสลาม โดยอดีตมีศูนย์กลางอยู่ที่อาณาจักรปัตตานี ซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซีย

3.2 ภูมิอากาศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศไทยมีลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้นหรือแบบสะวันนา ตามการแบ่งเขตภูมิอากาศแบบเคิเพิน ในขณะที่ภาคใต้และทางตะวันออกสุดของภาคตะวันออกเป็นเขตภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ทั่วประเทศมีอุณหภูมิเฉลี่ยระหว่าง 19-38°C ในฤดูแล้ง อุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงครึ่งหลังของเดือนมีนาคม โดยสูงกว่า 40°C ในบางพื้นที่ในช่วงกลางเดือนเมษายนเมื่อดวงอาทิตย์เคลื่อนผ่านจุดเหนือศีรษะ

มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดเข้าสู่ประเทศไทยระหว่างเดือนพฤษภาคมและกรกฎาคม (ยกเว้นภาคใต้) เป็นจุดบ่งชี้ว่าประเทศไทยเข้าสู่ฤดูฝน ซึ่งกินเวลาจนถึงเดือนตุลาคม และเมฆซึ่งปกคลุมทำให้อุณหภูมิลดลง แต่มีความชื้นสูงมาก เดือนพฤศจิกายนและเดือนธันวาคมเป็นจุดเริ่มต้นของฤดูแล้งและอุณหภูมิในเวลากลางคืนเหนือพื้นดินสามารถลดต่ำกว่าจุดเยือกแข็ง อุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้งในช่วงเดือนมกราคม เมื่อดวงอาทิตย์ส่องแสงมายังภูมิประเทศ ฤดูแล้งในภาคใต้มีระยะเวลาสั้นที่สุด เนื่องจากการที่ภาคใต้ตั้งอยู่ใกล้ทะเลจากทุกด้าน ในคาบสมุทรมลายู พื้นที่ทั้งประเทศได้รับปริมาณฝนอย่างเพียงพอ ยกเว้นบางพื้นที่เท่านั้น แต่ระยะเวลาของฤดูฝนและปริมาณฝนมีความแตกต่างกันไปตามภูมิภาคและระดับความสูง

ประเทศไทยยังคงมีความหลากหลายทางชีวภาพของทั้งพืชและสัตว์อยู่มาก อันเป็นรากฐานอันมั่นคงของการผลิตในภาคการเกษตร และประเทศไทยได้มีผลไม้เมืองร้อนหลากชนิดพื้นที่ราว 29% ของประเทศไทย เป็นป่าไม้ รวมไปถึงพื้นที่ปลูกยางพาราและกิจกรรมปลูกป่าบางแห่งประเทศไทยมีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากว่า 50 แห่ง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอีก 56 แห่ง โดยพื้นที่ 12% ของประเทศเป็นอุทยานแห่งชาติ (ปัจจุบันมี 110 แห่ง) และอีกเกือบ 20% เป็นเขตป่าสงวนประเทศไทยมีพืช 15,000 สปีชีส์ กัดเป็น 8% ของสปีชีส์พืชทั้งหมดบนโลก ในประเทศไทย พบนกจำนวน 982 ชนิด นอกจากนี้ ยังเป็นถิ่นที่อยู่ของสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก นก สัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมกว่า 1,715 สปีชีส์

3.3 ทรัพยากรธรรมชาติ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอยู่อย่างมากมายแบ่งได้ ดังนี้

ทรัพยากรดิน ในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 4 ชนิด ได้แก่ ดินเหนียว พบได้ในบริเวณแอ่งโคราช ที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำตาปี แม่น้ำปากพนัง ดินร่วน พบมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลางตอนบน และภาคเหนือ ดินทราย พบมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดินอินทรีย์ พบมากในป่าพรุ เช่น ป่าพรุสิรินธร จังหวัดนราธิวาส

ทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้จะกระจายอยู่ทั่วประเทศ มีลักษณะแตกต่างกันตามภูมิประเทศและภูมิอากาศ มี 2 ประเภท ได้แก่ ป่าผลัดใบ พบได้ในทุกภูมิภาค แต่ภาคใต้พบน้อยที่สุด และป่าไม่ผลัดใบ ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ภาคใต้ และบนภูเขาสูงที่มีความชุ่มชื้น เช่น อุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว เป็นต้น

ทรัพยากรน้ำ ในประเทศไทยมีแหล่งน้ำสำคัญ 2 แหล่งคือ จากน้ำผิวดิน ซึ่งมีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่สุดของประเทศ นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำต่าง ๆ ตามภูมิภาค เช่น แม่น้ำมูล ชี ปิง วัง ยม น่าน แม่กลอง ตาปี เป็นต้น และจากน้ำบาดาล

ทรัพยากรแร่ธาตุ พบอยู่ทั่วไปในทุกภูมิภาคของประเทศไทย แตกต่างกันตามสภาพทางธรณีวิทยา เช่น สังกะสีพบมากในภาคตะวันตกและภาคเหนือ ดีบุกพบมากในภาคใต้ แร่รัตนชาติพบมากในภาคตะวันออก และแร่เชื้อเพลิง ซึ่งพบมากในอ่าวไทย เช่น แก๊สธรรมชาติ ส่วนลิกไนต์จะพบมากในภาคเหนือ

3.4 ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต

ประเทศไทย ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเอกลักษณ์และความศรัทธาของไทยสมัยใหม่ ทำให้พุทธศาสนาในประเทศไทยได้มีการพัฒนาตามกาลเวลา ซึ่งรวมไปถึงการรวมเอาความเชื่อท้องถิ่นที่มาจากศาสนาฮินดู การถือผี และการบูชาบรรพบุรุษ ส่วนชาวมุสลิมอาศัยอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ รวมไปถึงชาวจีนโพ้นทะเลที่เข้ามามีส่วนสำคัญอยู่ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานครและใกล้เคียง ซึ่งการปรับตัวเข้ากับสังคมไทยได้เป็นอย่างดี ทำให้กลุ่มชาวจีนมีตำแหน่งและบทบาททางเศรษฐกิจและการเมือง

วัฒนธรรมไทยมีส่วนที่คล้ายคลึงกับวัฒนธรรมเอเชีย กล่าวคือ มีการให้ความเคารพแก่บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นการยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างช้านาน ชาวไทยมักจะเป็นเจ้าบ้านและความกรุณาอย่างดี แต่ก็มีความรู้สึกในการแบ่งชนชั้นอย่างรุนแรงเช่นกัน ความอาวุโสเป็นแนวคิดที่สำคัญในวัฒนธรรมไทยอย่างหนึ่ง ผู้อาวุโสจะต้องปกครองดูแลครอบครัวของตนตามธรรมเนียม และน้องจะต้องเชื่อฟัง

การทักทายตามประเพณีของไทย คือ การไหว้ ผู้น้อยมักจะเป็นผู้ทักทายก่อนเมื่อพบกัน และผู้ที่อาวุโสกว่าก็จะทักทายตอบในลักษณะที่คล้ายๆ กัน สถานะและตำแหน่งทางสังคมก็มีส่วนต่อการตัดสินใจใครควรจะไหว้อีกผู้หนึ่งก่อนเช่นกัน การไหว้ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ในการให้ความเคารพและความนับถือแก่อีกผู้หนึ่ง

ศิลปะ

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพย์อาสน์ พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จิตรกรรมไทย เป็นลักษณะอุดมคติ เป็นภาพ 2 มิติ โดยนำสิ่งใกล้ไว้ตอนล่างของภาพ สิ่งไกลไว้ตอนบนของภาพ ใช้สีแบบเบญจรงค์ คือ ใช้หลายสีแต่มีสีที่โดดเด่นเพียงสีเดียว

ประติมากรรมไทยเดิม ช่างไทยทำงานประติมากรรมเฉพาะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป โดยมีสกุลช่างต่าง ๆ นับตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย เรียกว่า สกุลช่างเชียงแสน สกุลช่างสุโขทัย สกุลช่างอยุธยา และสกุลช่างรัตนโกสินทร์ โดยใช้ทองสำริดเป็นวัสดุหลักในงานประติมากรรม เนื่องจากสามารถแกะแบบด้วยจี้ผึ้งและตกแต่งได้แล้วจึงนำไปหล่อโลหะ เมื่อเทียบกับประติมากรรมศิลาในยุคก่อนนั้น งานสำริดนับว่าอ่อนช้อยงดงามกว่ามาก

สถาปัตยกรรมไทย มีปรากฏให้เห็นในชั้นหลัง เนื่องจากงานสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่ชำรุดทรุดโทรมได้ง่าย โดยเฉพาะงานไม้ไม่ปรากฏร่องรอยสมัยโบราณเลย สถาปัตยกรรมไทยมีให้เห็นอยู่ในรูปของบ้านเรือนไทย โบสถ์ วัด และปราสาทราชวัง ซึ่งล้วนแต่สร้างขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพอากาศและการใช้สอยจริง

แกงมัสมั่น

อาหารไทย

อาหารไทยเป็นการผสมผสานรสชาติความหวาน ความเผ็ด ความเปรี้ยว ความขม และความเค็ม ส่วนประกอบซึ่งมักจะใช้ในการปรุงอาหารไทย รวมไปถึง กระเทียม พริก น้ำมะนาว และน้ำปลา และวัตถุดิบสำคัญของอาหารในประเทศไทย คือ ข้าว โดยมีข้าวกล้องและข้าวหอมมะลิเป็นพื้น มีคุณลักษณะพิเศษ คือ ให้คุณค่าทางโภชนาการครบถ้วน และให้สรรพคุณทางยาและสมุนไพร อาหารที่ขึ้นชื่อที่สุดของคนไทย คือ น้ำพริกปลาหู พร้อมเครื่องเคียงที่จัดมาเป็นชุด ส่วนอาหารที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลกนั้นคือ ต้มยำกุ้ง เมื่อ พ.ศ. 2554 เว็บไซต์ CNNGO ได้จัดอันดับ 50 เมนูอาหารที่อร่อยที่สุดในโลก โดยการลงคะแนนเสียงทางเฟสบุ๊คปรากฏว่า แกงมัสมั่นได้รับเลือกให้เป็นอาหารที่อร่อยที่สุดในโลก

ภาพยนตร์ไทย

ภาพยนตร์ไทยมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ปัจจุบันประเทศไทยมีภาพยนตร์ที่มั่งคั่งที่สุดตลาดโลก เช่น ภาพยนตร์เรื่อง ต้มยำกุ้ง ที่สามารถขึ้นไปอยู่บนตารางบ็อกซ์ออฟฟิศในสหรัฐอเมริกา และยังมีภาพยนตร์ไทยหลายเรื่องที่เป็นที่ยอมรับในเทศกาลภาพยนตร์ ล่าสุด ภาพยนตร์เรื่อง ลุงบุญมีระลึกชาติ กำกับโดย อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล ได้รับรางวัลปาล์มทองคำ จากงานเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์ ครั้งที่ 63 นับเป็นภาพยนตร์จากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรื่องแรกที่ได้รับรางวัลนี้ นอกจากนี้ปัจจุบันเยาวชนไทยได้หันมาสนใจผลิตหนังสั้นเข้าประกวดในระดับนานาชาติ เป็นความคิดสร้างสรรค์งานทั้งที่เป็นหนังสั้นและแอนิเมชัน

ดนตรีไทย

ดนตรีในประเทศไทยนั้นได้รับอิทธิพลมาจากประเทศต่างๆ ดนตรีไทยเป็นดนตรีที่มีความไพเราะ น่าฟัง มี 4 ประเภท ได้แก่ ดิด สี ตี เป่า ในอดีตดนตรีไทยนิยมเล่นในการขับลำนำและร้องเล่น ต่อมามีการนำเอา เครื่องดนตรีจากต่างประเทศเข้ามาผสม ดนตรีไทยนิยมเล่นกันเป็นวง เช่น วงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย วงมโหรี ดนตรีไทยเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น โดยใช้ประกอบงานมงคล งานอวมงคล ฯลฯ ในปัจจุบัน ดนตรีไทยไม่ค่อยเป็นที่นิยมกันแพร่หลายนักเนื่องจากหาครูได้ยาก คนส่วนใหญ่จึงไม่ค่อยรู้จักดนตรีไทย

การปล่อยโคมลอยในงานประเพณียี่เป็ง

เทศกาลประเพณี

เทศกาลประเพณีในประเทศไทยนั้นมีความหลากหลายและอลังการ ทั้งประเพณีไทยดั้งเดิม เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตักบาตรดอกไม้ ประเพณีบุญบั้งไฟ และประเพณีที่เป็นสากล เช่น เทศกาลวันคริสต์มาส เทศกาลวันขึ้นปีใหม่ ฯลฯ

สรุปจุดเด่นของประเทศไทย ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทำเลที่ตั้ง ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต และความสามารถของคนไทย ที่สามารถนำมาเป็นจุดขายเพื่อการสร้างงาน

อาชีพให้กับคนไทยได้อย่างมากมาย หากสามารถดึงศักยภาพเหล่านั้นมาคิดและหาแนวทางการสร้างงานที่สอดคล้องกับความรู้ ความสามารถของตนเองได้

4. กลุ่มอาชีพที่สัมพันธ์กับศักยภาพของประเทศไทย

อาชีพ หมายถึง การทำกิจกรรม การทำงาน การประกอบการที่ไม่เป็นโทษแก่สังคม และมีรายได้ตอบแทน โดยอาศัยแรงงาน ความรู้ ทักษะ อุปกรณ์ เครื่องมือ วิธีการ แตกต่างกันไป

ประเภทและลักษณะของอาชีพ การแบ่งประเภทของอาชีพ สามารถจัดแบ่งตามลักษณะได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การแบ่งตามเนื้อหาวิชาของอาชีพ และแบ่งตามลักษณะของการประกอบอาชีพ

ลักษณะที่ 1 การแบ่งอาชีพตามเนื้อหาวิชาของอาชีพ สามารถจัดกลุ่มอาชีพตามเนื้อหาวิชาได้เป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. อาชีพเกษตรกรรม ถือเป็นอาชีพหลัก และเป็นอาชีพสำคัญของประเทศ ปัจจุบันประชากรของประเทศไทยไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ยังประกอบอาชีพนี้อยู่ อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพเกี่ยวเนื่องกับการผลิต การจัดจำหน่ายสินค้าและบริการทางด้านการเกษตร ซึ่งผลผลิตทางการเกษตร นอกจากใช้ในการบริโภคเป็นส่วนใหญ่แล้วยังใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตทางอุตสาหกรรมอีกด้วย อาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

2. อาชีพอุตสาหกรรม การทำอุตสาหกรรม หมายถึง การผลิตสินค้าอันเนื่องมาจากการนำเอาวัสดุ หรือสินค้าบางชนิดมาแปรสภาพให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช่มากขึ้น กระบวนการประกอบการอุตสาหกรรม ประกอบด้วย

ในขั้นตอนของกระบวนการผลิต มีปัจจัยมากมายนับตั้งแต่แรงงาน เครื่องจักร เครื่องมือ เครื่องใช้ เงินทุน ที่ดิน อาคาร รวมทั้งการบริหารจัดการ

การประกอบอาชีพอุตสาหกรรมแบ่งตามขนาด ได้ดังนี้

2.1 อุตสาหกรรมในครอบครัว เป็นอุตสาหกรรมที่ทำกันในครัวเรือน หรือภายในบ้าน ใช้แรงงานคนในครอบครัวเป็นหลัก บางทีอาจใช้เครื่องจักรขนาดเล็กช่วยในการผลิต ใช้วัตถุดิบ วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นมาเป็นปัจจัยในการผลิตอุตสาหกรรมในครัวเรือนเช่น การทอผ้า การจักสาน การทำร่ม การทำอัฐมอยุ การทำถั่วหน้าแผ่น

น้ำพริกถาบ น้ำมันงา ฯลฯ ลักษณะการดำเนินงานไม่เป็นระบบมากนัก รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีแบบง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และมีการลงทุนไม่มาก

2.2 อุตสาหกรรมขนาดย่อม เป็นอุตสาหกรรมที่มีการจ้างคนงานไม่เกิน 50 คน ใช้เงินทุนดำเนินการไม่เกิน 10 ล้านบาท อุตสาหกรรมขนาดย่อม ได้แก่ โรงกลึง อู่ซ่อมรถ โรงงานทำขนมปัง โรงสีข้าว เป็นต้น ในการดำเนินงานของอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีขบวนการผลิตไม่ซับซ้อน และใช้แรงงานที่มีฝีมือไม่มาก

2.3 อุตสาหกรรมขนาดกลาง เป็นอุตสาหกรรมที่มีการจ้างคนงานมากกว่า 50 คน แต่ไม่เกิน 200 คน ใช้เงินทุนดำเนินการมากกว่า 10 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 100 ล้านบาท อุตสาหกรรมขนาดกลางได้แก่ อุตสาหกรรมทอกระสอบ อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น การดำเนินงานของอุตสาหกรรมขนาดกลางต้องมีการจัดการที่ดี แรงงานที่ใช้ต้องมีทักษะ ความรู้ ความสามารถในการผลิตเป็นอย่างดี เพื่อที่จะได้สินค้าที่มีคุณภาพระดับเดียวกัน

2.4 อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เป็นอุตสาหกรรมที่มีคนงานมากกว่า 200 คนขึ้นไป เงินทุนในการดำเนินการมากกว่า 200 ล้านบาท อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น อุตสาหกรรมผลิตแบตเตอรี่ อุตสาหกรรมถลุงเหล็ก อุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ อุตสาหกรรมผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น อุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีระบบการจัดการที่ดี ใช้คนที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถเฉพาะด้าน หลายสาขา เช่น วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในการดำเนินงานผลิตมีกรรมวิธีที่ยุ่งยาก ใช้เครื่องจักร คนงาน เงินทุน จำนวนมากขึ้น มีกระบวนการผลิตที่ทันสมัย และผลิตสินค้าได้ทีละมาก ๆ มีการว่าจ้างบุคคลระดับผู้บริหารที่มีความสามารถ

3. อาชีพพาณิชย์กรรมและอาชีพบริการ

3.1 อาชีพพาณิชย์กรรมเป็นการประกอบอาชีพที่เป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้ากับเงิน ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นการซื้อมาและขายไป ผู้ประกอบอาชีพทางพาณิชย์กรรมจึงจัดเป็นคนกลาง ซึ่งทำหน้าที่ซื้อสินค้าจากผู้ผลิตและนำมาขายต่อให้แก่ผู้บริโภค ประกอบด้วยการค้าส่งและการค้าปลีก โดยอาจจัดจำหน่ายในรูปแบบของการขายตรงหรือขายอ้อม

3.2 อาชีพบริการ หมายถึง อาชีพที่ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ซื้อ การบริการอาจเป็นสินค้าที่มีตัวตน หรือไม่มีตัวตนก็ได้ การบริการที่มีตัวตน ได้แก่ บริการขนส่ง บริการทางการเงิน ส่วนบริการที่ไม่มีตัวตน ได้แก่ บริการท่องเที่ยว บริการรักษาพยาบาล เป็นต้น

3.3 อาชีพพาณิชย์กรรม จึงเป็นตัวกลางในการขายสินค้า หรือบริการต่าง ๆ นับตั้งแต่การนำวัตถุดิบจากผู้ผลิตทางด้านเกษตรกรรม ตลอดจนสินค้าสำเร็จรูปจากโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งคหกรรม ศิลปกรรม หัตถกรรม ไปให้ผู้ซื้อ หรือผู้บริโภค อาชีพพาณิชย์กรรม จึงเป็นกิจกรรมที่สอดแทรกอยู่ทุกอาชีพในการประกอบอาชีพพาณิชย์กรรม หรือบริการ ผู้ประกอบอาชีพจะต้องมีความสามารถในการจัดหา มีความคิดริเริ่ม และมีคุณธรรม จึงจะทำให้การประกอบอาชีพเจริญก้าวหน้า

4. อาชีพคหกรรม การประกอบอาชีพคหกรรม เช่น อาชีพที่เกี่ยวกับการประกอบอาหาร ขนม การตัดเย็บ การเสริมสวย ตัดผม เป็นต้น

5. อาชีพหัตถกรรม การประกอบอาชีพหัตถกรรม เช่น อาชีพที่เกี่ยวกับงานช่าง โดยการใช้มือในการผลิตชิ้นงานเป็นส่วนใหญ่ เช่น อาชีพจักสาน แกะสลัก ทอผ้าด้วยมือ ทอเสื่อ เป็นต้น

6. อาชีพศิลปกรรม การประกอบอาชีพศิลปกรรม เช่น อาชีพเกี่ยวข้องกับ การแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ เช่น การวาดภาพ การปั้น การดนตรี ละคร การโฆษณา ถ่ายภาพ เป็นต้น

ลักษณะที่ 2 การแบ่งอาชีพตามลักษณะของการประกอบอาชีพ การจัดกลุ่มอาชีพตามลักษณะการประกอบอาชีพ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ อาชีพอิสระ และอาชีพรับจ้าง

1. อาชีพอิสระ หมายถึง อาชีพทุกประเภทที่ผู้ประกอบการดำเนินการด้วยตนเอง แต่เพียงผู้เดียวหรือเป็นกลุ่มอาชีพอิสระเป็นอาชีพที่ไม่ต้องใช้คนจำนวนมาก แต่หากมีความจำเป็นอาจมีการจ้างคนอื่นมาช่วยงานได้ เจ้าของกิจการเป็นผู้ลงทุน และจำหน่ายเอง คิดและตัดสินใจด้วยตนเองทุกเรื่อง ซึ่งช่วยให้การพัฒนางานอาชีพเป็นไปอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ การประกอบอาชีพอิสระ เช่น ขายอาหาร ขายของชำ ซ่อมรถจักรยานยนต์ ฯลฯ ในการประกอบอาชีพอิสระ ผู้ประกอบการจะต้องมีความรู้ ความสามารถในการเรื่อง การบริหารการจัดการ เช่น การตลาด ทำเลที่ตั้ง เงินทุน การตรวจสอบ และประเมินผล นอกจากนี้ยังต้องมีความอดทนต่องานหนัก ไม่ทอดทิ้งต่อปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมองเห็นภาพการดำเนินงานของตนเองได้ตลอดแนว

2. อาชีพรับจ้าง หมายถึง อาชีพที่มีผู้อื่นเป็นเจ้าของกิจการ โดยตัวเองเป็นผู้รับจ้างทำงานให้ และได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าจ้าง หรือเงินเดือน อาชีพรับจ้างประกอบด้วย บุคคล 2 ฝ่าย ซึ่งได้ตกลงว่าจ้างกัน บุคคลฝ่ายแรกเรียกว่า "นายจ้าง" หรือ ผู้ว่าจ้าง บุคคลฝ่ายหลัง เรียกว่า "ลูกจ้าง" หรือ ผู้รับจ้าง มีค่าตอบแทนที่ผู้ว่าจ้างจะต้องจ่ายให้แก่ผู้รับจ้างเรียกว่า "ค่าจ้าง" การประกอบอาชีพรับจ้าง โดยทั่วไปมีลักษณะ เป็นการรับจ้างทำงานในสถานประกอบการหรือโรงงาน เป็นการรับจ้างในลักษณะการขายแรงงาน โดยได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือน หรือค่าตอบแทนที่คิดตามชิ้นงานที่ทำ อัตราค่าจ้างขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของเจ้าของสถานประกอบการหรือนายจ้าง การทำงานผู้รับจ้างจะทำอยู่ภายในโรงงาน ตามเวลาที่นายจ้างกำหนด การประกอบอาชีพรับจ้างในลักษณะนี้มีข้อดี คือ ไม่ต้องเสี่ยงกับการลงทุน เพราะลูกจ้างจะใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ที่นายจ้างจัดไว้ให้ทำงานตามที่นายจ้างกำหนด แต่มีข้อเสีย คือ มักจะเป็นงานที่ทำซ้ำ ๆ เหมือนกันทุกวัน และต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของนายจ้าง ในการประกอบอาชีพรับจ้างนั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่เอื้ออำนวยให้ผู้ประกอบอาชีพรับจ้างมีความเจริญก้าวหน้าได้ เช่น ความรู้ ความชำนาญในงาน มีนิสัยการทำงานที่ดี มีความกระตือรือร้น มานะ อดทน และมีวินัยในการทำงาน ขอมรับกฎเกณฑ์และเชื่อฟังคำสั่ง มีความซื่อสัตย์ สุจริต ความขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รวมทั้งสุขภาพอนามัยที่ดี อาชีพต่าง ๆ ในโลกมีมากมาย หลากหลายอาชีพ

ซึ่งบุคคลสามารถจะเลือกประกอบอาชีพได้ตามความถนัด ความต้องการ ความชอบ และความสนใจ ไม่ว่าจะประกอบอาชีพประเภทใด จะเป็นอาชีพอิสระ หรืออาชีพรับจ้าง ถ้าหากเป็นอาชีพที่สุจริตย่อมจะทำให้เกิดรายได้มาสู่ตนเอง และครอบครัว ถ้าบุคคลผู้นั้นมีความมุ่งมั่น ขยัน อดทน ตลอดจนมีความรู้ ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ จะทำให้มองเห็นโอกาสในการเข้าสู่อาชีพ และพัฒนาอาชีพใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ

กระทรวงศึกษาธิการ โดย ฯพณฯท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำให้สถาบันการศึกษา และสถานศึกษา ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จัดการศึกษาอาชีพใน 5 กลุ่ม ดังนี้

1. เกษตรกรรม
2. อุตสาหกรรม
3. พาณิชยกรรม
4. ความคิดสร้างสรรค์
5. บริหารจัดการและบริการ

โดยพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับศักยภาพที่มีอยู่ในท้องถิ่น รวมถึงสนองต่อตลาดแรงงานในระดับท้องถิ่น ประเทศ และภูมิภาคของโลก ประชาชนไทยสามารถรับบริการการศึกษาอาชีพได้ ณ ศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนของสถาบันการศึกษา สถานศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน กศน. ในระดับอำเภอได้ทั่วประเทศ

การมองเห็นโอกาสในการประกอบอาชีพ

การมองเห็นโอกาสและความสามารถที่จะนำโอกาสนั้นมาประกอบอาชีพได้ก่อนผู้อื่น เป็นหัวใจสำคัญของการประกอบอาชีพ หากผู้ใดประกอบอาชีพตามที่ตลาดต้องการ และเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในขณะนั้น ผู้นั้นย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จ เราสามารถพัฒนาตนเองให้มองเห็นโอกาสในการประกอบอาชีพ ดังนี้

1. ความชำนาญจากงานที่ทำในปัจจุบัน การงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันจะเป็นแหล่งความรู้ ความคิดที่จะช่วยให้มองเห็นโอกาสในการประกอบอาชีพได้มาก บางคนมีความชำนาญทางด้านการทำอาหาร ตัดเย็บเสื้อผ้า ซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า ต่อท่อน้ำประปา ช่างไม้ ช่างปูนกระเบื้อง เป็นต้น ซึ่งสามารถนำความชำนาญดังกล่าวมาพัฒนาและประกอบเป็นอาชีพขึ้นมา บางคนเคยทำงานที่โรงงานทำขนมปัง เมื่อกลับไปภูมิลำเนาของตนเองสามารถใช้ประสบการณ์ที่ได้รับไปประกอบอาชีพของตนเองได้

2. ความชอบ ความสนใจส่วนตัว หรืองานอดิเรก เป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยให้มองเห็นโอกาสในการประกอบอาชีพ บางคนชอบประดิษฐ์ดอกไม้ บางคนชอบวาดรูป เป็นต้น บุคคลเหล่านี้อาจจะพัฒนางานที่ชอบงานอดิเรกได้กลายเป็นอาชีพหลักที่ทำรายได้เป็นอย่างดี

3. การฟังความคิดเห็นจากแหล่งต่าง ๆ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ เป็นแหล่งความรู้และก่อให้เกิดความคิดริเริ่มเป็นอย่างดี ในบางครั้งเรามีความคิดอยู่แล้ว การได้คุยกับบุคคลต่าง ๆ จะช่วยให้การวิเคราะห์ความคิดชัดเจนขึ้น ช่วยให้มองไปข้างหน้าได้อย่างรอบคอบ ก่อนที่จะลงมือทำงานจริง

4. การศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ การดูวีดิทัศน์ ฟังวิทยุ ดูรายการโทรทัศน์ เป็นต้น จะช่วยทำให้เกิดความรู้และความคิดใหม่ ๆ ได้

5. ข้อมูล สถิติ รายงาน ข่าวสารจากหน่วยราชการและเอกชน รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ในการมองหาช่องทางในการประกอบอาชีพ ผู้ที่จะมองหาอาชีพ พัฒนาอาชีพจึงควรให้ความสนใจในข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อติดตามให้ทันต่อเหตุการณ์ แล้วนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจในการประกอบอาชีพ

6. ทรัพยากรรอบ ๆ ตัว หรือในชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ ซึ่งแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน นอกเหนือไปจากความรู้ ความสามารถที่มีอยู่

กิจกรรม

1. ให้ยกตัวอย่างอาชีพของคนไทยที่ใช้ศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ มาเป็นองค์ประกอบในการเลือกประกอบอาชีพ 1 อาชีพ
2. อาชีพสมัยใหม่ที่เพิ่งมีขึ้นในประเทศไทย ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของคนไทย มีอะไรบ้าง ยกตัวอย่าง 1 อาชีพ พร้อมอธิบายประกอบด้วย
3. ในท้องถิ่นที่นักศึกษาอยู่ มีความโดดเด่นในเรื่องใดบ้าง ที่สามารถนำมาประกอบการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพได้ ให้ยกตัวอย่าง 1 อาชีพ

บรรณานุกรม

- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. **ชุดวิชาการพัฒนาโครงการ**. กรุงเทพฯ : บริษัทสามเจริญพาณิชย์ จำกัด, 2537.
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. **ชุดวิชาวิจัยทางการศึกษานอกโรงเรียน การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย**. กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน จำกัด, 2538.
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. **ชุดวิชาวิจัยทางการศึกษานอกโรงเรียน การวิเคราะห์ข้อมูล**. กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน จำกัด, 2538.
- เกรียงศักดิ์ หลิวจันทร์พัฒนา. **การวิเคราะห์ข้อมูลทางการแพทย์และสาธารณสุขด้วยคอมพิวเตอร์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ชยันต์ วรรณะภูติ. **คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา**. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, เอกสารอัดสำเนา.
- ณัฐนรี ศรีทอง. **การเพิ่มศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินต์ติ้งเฮาส์, 2552.
- ทวีป ศิริรัศมี. **การวางแผนพัฒนาและประเมินโครงการ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2544.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2543.
- ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา. **ความหมายเกี่ยวกับแผนงานโครงการ**. กรุงเทพฯ : กราฟฟิค โกร, 2545.
- ศูนย์การศึกษานอกห้องเรียนภาคใต้. **ชุดวิชาแผนแม่บทชุมชน**. สงขลา : เหมการพิมพ์, 2548.
- สถาบันการพัฒนาศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ. **คู่มือการทำวิจัยอย่างง่าย**. อุบลราชธานี : บริษัท ขงส์วีดีโออินเตอร์กรุ๊ป จำกัด, 2552.
- สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร. **กระบวนการจัดการศึกษานอกโรงเรียนและอัธยาศัย**. เอกสารประกอบการอบรมวิทยากรกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, นครราชสีมา : 2544.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. **คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดทำแผนชุมชน**. กรุงเทพฯ : รั้งยี การพิมพ์, 2546.
- เสรี พงศ์พิศ. **วิธีทำและวิธีคิดแผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ : 2546.

สุภางศ์ จันทวานิช. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 10) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

<http://www.jd.in.th/e.learning/th33101/pan08/t305.8002.htm>.

<http://www.tddf.or.th/tddf/braly/doc/libraly-2007-02-28-240.doc>.

http://www.bic.moe.go.th/th/index.php?option=com_content&view=article&id=192&Itemid=148

<http://www.nmt.or.th/TOTOP/Lists/OTOP2/AllItems.aspx>

<http://www.aseanthailand.org/index.php>

http://www.geocities.com/jea_pat/

<http://blog.eduzones.com/offy/5174>

ดร.กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, **สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ม.1**, สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด, 2548, หน้า 24-25

วิรัช มณีสาร, เรือโท. **ลักษณะภูมิประเทศและลักษณะอากาศตามฤดูกาลของภาคต่างๆในประเทศไทย**. เอกสารวิชาการเลขที่ 551.582-02-2538, ISBN:974-7567-25-3, กันยายน 2538

ฝ่ายกรรมวิธีข้อมูล. **สถิติภูมิอากาศของประเทศไทยในคาบ 30 ปี (พ.ศ.2504-2533)**. รายงานข้อมูลอุตุนิยมวิทยาเลขที่ 551.582-02-2537, ISBN : 974-7554-80-1, กองภูมิอากาศ, กรมอุตุนิยมวิทยา, กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

วิรัช มณีสาร, เรือโท. **สถิติองค์ประกอบอุตุนิยมวิทยาของภาคต่างๆในประเทศไทย คาบ 30 ปี (พ.ศ.2504-2533)** เอกสารวิชาการเลขที่ 551.582-03-2538, ISBN : 974-7567-24-5, กันยายน 2538

กลุ่มภูมิอากาศ, สำนักพัฒนาอุตุนิยมวิทยา, กรมอุตุนิยมวิทยา, กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. 2552.

ความรู้อุตุนิยมวิทยา - เปอร์เซ็นต์ความถี่ที่ศูนย์กลางพายุเคลื่อนที่ผ่านพื้นที่ของประเทศไทย
จากกรมอุตุนิยมวิทยา, กระทรวงคมนาคม.

ภาคผนวก

ตัวอย่างการเขียนโครงการ

โครงการ	ค่ายอาสาพัฒนาชุมชนโรงเรียนหนองม่วง ต.เมืองไผ่ อ.หนองกี่ จ.บุรีรัมย์
องค์กร/สถาบัน ที่ตั้ง	โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ สำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร
ผู้ประสานงานโครงการ	นายประจวบ ใจดวง

1. ความเป็นมาโครงการ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 ในหมวดที่ 1 มาตราที่ 6 ว่าด้วยการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่ทุกสถานศึกษา พึงรับมาปฏิบัติความสำเร็จของเป้าหมายมิใช่อยู่ที่ความเข้มแข็งของสถานศึกษาเท่านั้น ความร่วมมือของภาคครัวเรือน ชุมชน จนถึงระดับรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความแข็งแกร่งด้านคุณธรรมในทุกภาคส่วน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ และแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติ โดยผ่านการปลูกฝังค่านิยม และจิตสำนึกที่ดีใน ทุกกลไกในการดำเนินการสร้างคุณธรรมสู่สังคมได้แก่ ครู ผู้ปกครองและนักเรียน ในการดำเนินการทุกชั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ทางสำนักงานศึกษากรุงเทพมหานครได้ส่งเสริมให้เยาวชน นักเรียน มีจิตสาธารณะ ในการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง คือ พอมีพอกิน พึ่งพาตนเองได้ และช่วยเหลือผู้อื่นได้ โดยให้เยาวชน จัดค่ายอาสาพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นการปลูกฝังวินัยในการทำดีเพื่อสังคม โดยเห็น ประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าเห็นประโยชน์ส่วนตน ปัจจุบันความวุ่นวายของสังคมมีมากนัก การแข่งขันที่รุนแรงใน ทุก ๆ ด้าน การทำลายสิ่งแวดล้อม การเอาเปรียบผู้ด้อยโอกาส การปล่อยมลพิษสู่สังคม การว่าร้าย เสียดแทง การแก่งแย่งชิงดี ฯลฯ ล้วนแล้วแต่มาจากสาเหตุเบื้องต้นคล้าย ๆ กัน คือ ความเห็นแก่ตัว หรือเอาแต่ได้ในส่วนตนเป็นหลัก ทำอย่างไรจึงจะลดความเอาแต่ได้ลงบ้าง ตรงกันข้ามกับการเอา เข้ามาใส่ตัวก็คือ “การให้” แก่คนอื่นออกไป เมื่อคนต่าง ๆ เริ่มมองออกสู่ภายนอก แคนอกจาก ตัวเองเท่านั้น มองเห็นผู้อื่นอย่างลึกซึ้งแท้จริงมากขึ้น เริ่มเข้าใจมุมมองของคนอื่น เขาต้องการอะไร เขาอยู่ในสภาพไหน เราช่วยอะไรได้บ้าง มองเห็นสังคม เห็นแนวทางที่จะช่วยกันลดปัญหา เริ่มแรก ให้เริ่มสละสิ่งที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นเวลา แรงงาน เงิน สิ่งของ อวัยวะหรือแม้กระทั่งสละความเป็น ตัวเราของเรา ซึ่งนั่นเป็นหนทางการพัฒนาจิตใจแต่ละคนได้อย่างเป็นรูปธรรม

จิตสาธารณะตรงนี้ที่มองเห็นผู้อื่นเห็นสังคมดังนี้เอาที่เราเรียกกันว่า “จิตอาสา” จิตใจที่ เห็นผู้อื่นด้วย ไม่เพียงแต่ตัวเราเอง เราอาจจะยื่นมือออกไปทำอะไรให้ได้บ้าง สละสละอะไรได้บ้าง ช่วยเหลืออะไรได้บ้าง แบบเพื่อนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ผู้เหนือกว่า มีน้ำใจแก่กันและกัน ไม่นิ่งดูตายแบบที่เรื่องอะไรจะเกิดขึ้นไม่เกี่ยวกับฉัน ฉันไม่สนใจ สามารถแสดงออกมาได้ใน หลหลายรูปแบบ ทั้งการให้รูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการอาสาเพื่อช่วยเหลือสังคม

ดังนั้น โครงการจิตอาสาพัฒนาจึงจะจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีความรู้ที่ถูกต้อง เกี่ยวกับ จิตอาสาเพื่อกระตุ้นให้แต่ละคนลุกขึ้นมาทำความดีกันคนละนิด คนละนิดเดี๋ยวเท่านั้น ประเทศชาติ ของเราน่าจะงดงามขึ้นอีกไม่น้อย เช่น เพียงร่วมกันบริจาคเงินกันเพียงคนละเล็กละน้อย เราก็จะมี งบประมาณช่วยเหลือสังคมขึ้นมาทันที ในกรณีโรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ จึงจัดตั้งโครงการ จิตอาสาขึ้น โดยให้นักเรียนโรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ได้ร่วมกันทำความดี เพื่อพัฒนาโรงเรียนใน ชนบท เช่น บูรณะพื้นที่ต่าง ๆ ในโรงเรียน รับบริจาคหนังสือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ไปมอบให้แก่ โรงเรียนวัดหนองม่วง ตำบลเมืองไผ่ อำเภอนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ในวันที่ 23 ตุลาคม 2551- 26 ตุลาคม 2551

2. วัตถุประสงค์

ลำดับที่	วัตถุประสงค์	ตัวบ่งชี้	เป้าหมาย	แหล่งที่มาของข้อมูล
1.	เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะนิสัยความมีน้ำใจและจิตสาธารณะให้กับนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ	พฤติกรรมและการแสดงออกของครูและนักเรียนในการทำกิจกรรม	บุคลากรครูและนักเรียน โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์	ครูบุคลากร วิทยากร ผู้มีความรู้และนักเรียน
2.	บุคลากรและนักเรียนได้แสดงออกถึงพฤติกรรมร่วมกันในการช่วยเหลือสังคม	ผลผลิตของงานที่ปฏิบัติตามเป้าหมาย		

3. เป้าหมายของโครงการ

3.1 ด้านปริมาณ

บุคลากรครูที่รับผิดชอบโครงการ และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ แบ่งเป็นบุคลากรครู จำนวน 6 คน และการรับสมัครและคัดเลือกจำนวน 60 คน

3.2 ด้านคุณภาพ

บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนเป็นผู้มีจิตสาธารณะ และเกิดความภาคภูมิใจในการช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ

4. กิจกรรมดำเนินการ

โครงการจิตอาสาพัฒนาชุมชนประกอบด้วย 4 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรม ที่	ชื่อกิจกรรม	ระยะเวลา	สถานที่
1.	เสริมสร้างด้านสวย สะอาด บรรยากาศ วิชาการ - จัดบรรยากาศ สภาพสิ่งแวดล้อม ห้องเรียน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้	23-24 ตุลาคม 2551	ร.ร. วัดหนองม่วง
2.	เสริมสร้างการเสียดสละและบริการ - บริจาคหนังสือมือ 2 และจัดบรรยากาศ ห้องสมุดและบันทึกเทปนิทาน	23-24 ตุลาคม 2551	ร.ร. วัดหนองม่วง
3.	เสริมสร้างด้านสุขาภิบาล และอนามัย โรงเรียน - พัฒนาห้องน้ำ ห้องสุขา และสนามเด็กเล่น	23-24 ตุลาคม 2551	ร.ร. วัดหนองม่วง
4.	เสริมสร้างด้านคุณธรรม ด้านการเสียดสละ และการใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียน	25 ตุลาคม 2551	ร.ร. วัดหนองม่วง
5.	สร้างเสริมด้านความรู้ทัศนศึกษาแหล่ง ประวัติศาสตร์ไทย	26 ตุลาคม 2551	ปราสาทเขาพนมรุ้ง อนุสาวรีย์ย่าโม ไร่บัวสมเด็จโต

5. ระยะเวลาดำเนินโครงการจิตอาสาพัฒนาชุมชนเดือน พ.ค. – ต.ค. 2551

6. งบประมาณ

รายละเอียดของงบประมาณดำเนินการจัดกิจกรรม ในการออกค่ายอาสาพัฒนาชุมชน จำนวน 110,000 บาท โดยงบประมาณทั้งหมดได้จากการบริจาคของผู้ปกครอง นักเรียน คณะครู พ่อค้าประชาชน

7. ปัญหาและอุปสรรค

จำนวนสิ่งของและเงินบริจาคอาจไม่เพียงพอ

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นักเรียนและบุคลากรที่เข้าร่วมโครงการมีน้ำใจและจิตสาธารณะ

9. การติดตามและประเมินผลโครงการ

9.1 ผู้ติดตามและประเมินผล

9.1.1 ครู บุคลากรและนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ

9.2 วิธีติดตามและประเมินผล

9.2.1 การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน

9.2.2 การตอบแบบสอบถาม

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

1. นายประเสริฐ	บุญเรือง	เลขานุการ กศน.
2. ดร.ชัยยศ	อิมสุวรรณ์	รองเลขานุการ กศน.
3. นายวัชรินทร์	จำปี	รองเลขานุการ กศน.
4. ดร.ทองอยู่	แก้วไทรสะ	ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร กศน.
5. นางรักษณา	ตัญญาไพ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน

ผู้เขียนและเรียบเรียง

1. นางมยุรี	สุวรรณเจริญ	สถาบัน กศน. ภาคใต้ จังหวัดสงขลา

ผู้บรรณาธิการและพัฒนาปรับปรุง

1. นายวิวัฒน์ไชย	จันทน์สุคนธ์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
2. นางพิชญภา	ปิติวรา	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
3. นางสาววรรณพร	ปัทมานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
4. นายศุภโชค	ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
5. นายสุรพงษ์	มันมะโน	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
6. นางสาวเพชรินทร์	เหลื่องจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน

ผู้พัฒนาและปรับปรุงครั้งที่ 2

1. นางสาวสุดใจ	บุตรอากาศ	ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
2. นางพรทิพย์	เข้มทอง	ข้าราชการบำนาญ
3. นางบุษบา	มาลินีกุล	ครูชำนาญการพิเศษ
4. นางพรทิพย์	พรรณนิทานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
5. นางสาวกรวรรณ	กวีวงษ์พิพัฒน์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน

คณะทำงาน

1. นายสุรพงษ์	มันมะโน	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2. นายศุภโชค	ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
3. นางสาววรรณพร	ปีทมานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4. นางสาวศรีัญญา	กุลประดิษฐ์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5. นางสาวเพชรินทร์	เหลือจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้พิมพ์ต้นฉบับ

1. นางปิยวดี	คะเนสม	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2. นางเพชรินทร์	เหลือจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
3. นางสาวกรวรรณ	กวิวงษ์พิพัฒน์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4. นางสาวชาลิณี	ธรรมธิษา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5. นางสาวอริศรา	บ้านชี	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้ออกแบบปก

1. นายศุภโชค	ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

คณะผู้ปรับปรุงข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ปี พ.ศ. 2560

ที่ปรึกษา

1. นายสุรพงษ์	จำจด	เลขาธิการ กศน.
2. นายประเสริฐ	หอมดี	ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ
ปฏิบัติหน้าที่รองเลขาธิการ กศน.
3. นางตรีณัฐ	สุขสุดเดช	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย

ผู้ปรับปรุงข้อมูล

นายธนวัฒน์	พรรณนา	กศน.เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

คณะทำงาน

1. นายสุรพงษ์	มันมะโน	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. นายศุภโชค	ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
3. นางสาวเบญจวรรณ	อำไพศรี	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
4. นางเยาวรัตน์	ปิ่นมณีวงศ์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
5. นางสาวสุลาภ	เพ็ชรสว่าง	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
6. นางสาวทิพวรรณ	วงศ์เรือน	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
7. นางสาวนภาพร	อมรเดชาวัฒน์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
8. นางสาวชมพูนท	สังข์พิชัย	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ออกแบบโดย : ศุภโชค ศรีรัตนศิลป์